

ОЛЕГ СЕНЦОВ
КУПІТЬ
КНИГУ —
ВОНА СМІШНА

FOLIO

Олег Геннадійович Сенцов

Купіть книгу – вона смішна

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=23749415

Купіть книгу – вона смішна: Фоліо; Харків; 2016

ISBN 978-966-03-7601-4

Анотація

Цікаво, а що б ви зробили, якби з'явився, ну, скажімо, Хтось і запропонував загадати одне – тільки одне! – бажання, яке мало би виповнитися? Герої цього роману думають недовго, бо вважають цю пропозицію звичайним жартом. Ось і замовляє один вагон діамантів, другий – ціле поле коноплі, ну а третій... З третім складніше, адже він чомусь дуже серйозно поставився до цієї неймовірної пропозиції. Як же розпоряджаються молодики цими дарами, що звалилися на них? Прочитайте цей роман і ви зрозумієте (зрештою, як і наші герої), що є щось коштовніше за діаманти. І ще: жодної повчальності, жодного моралізаторства, жодних висновків ви у тексті не знайдете. І тем не менш...

«Купіть книгу – вона смішна» – це той випадок, коли назва твору цілком відповідає його змісту. Це дуже веселий, дуже смішний, дуже легкий для читання роман.

Содержание

Передмова автора	5
Довідка замість епілогу	7
Розділ перший	8
Розділ другий	24
Розділ третій	44
Розділ четвертий	61
Розділ п'ятий	76
Кінець ознакомительного фрагмента.	95

Олег Сенцов

**Купіть книгу – вона смішна
Ненауково-популярний
роман з елементами гумору**

© О. Г. Сенцов, 2016

© В. С. Бойко, переклад українською, 2016

© Л. П. Вировець, художнє оформлення, 2016

Передмова автора

Ніхто не читає передмови, і я в тому числі. Навіщо читати чий-небудь кволі гадки з приводу книги, яку ти тільки збираєшся прочитати? Адже ми купуємо книгу якогось письменника, щоб прочитати його думки, а не просторікування на двадцяти чотирьох сторінках якого-небудь Пупкіна, що його життя і видавець увіпхнули на розігрів перед Достоевським. Тому я особисто ніколи не читаю передмови, якщо, звичайно, товариш Пупкін не зміг вмістити їх у половину сторінки.

Погана та думка, яку не можна вкласти в один рядок, і погана та передмова, що займає більше однієї сторінки. Я постараюся вмістити свою якраз на сторінку.

Взагалі-то писати авторам передмови самим собі – це поганий тон, для цього є панове Пупкіни, зі своїм діапазоном таланту від однієї до двадцяти чотирьох сторінок, нехай вони цією справою і займаються. Я ж просто хотів сказати заздалегідь одну річ, аби не здатися цілковитим невігласом в очах своїх майбутніх вісімнадцяти випадкових читачів.

Річ у тому, що ця книга написана очима американця, а як відомо, про Америку й американців в основному пишуть тільки ті люди, які там ніколи не бували, тому і я вирішив не вирізнятися. Ця книга не про Америку і навіть не про американців, просто дивитися на події очима повністю чужих тобі

людей, про яких ти знаєш тільки з чуток, набагато зручніше і вільніше – можна придумувати собі все що завгодно, чим я, взагалі-то, і займався на сторінках цього (насилу пишу це слово) твору.

Коротше, книга сповнена штампів, неперевірених даних, забобонів і простеньких поведінкових схем, які автор засвоїв при не найстараннішим навчанні в радянських навчальних закладах, а також читанні деякої кількості не завжди корисних книжок і не обмеженого перегляду вже зовсім шкідливих телепередач.

Отже, якщо сили та бажання ще не залишили вас, мої маленькі друзі, то сміливо перегортаємо сторінку...

пан Пупкін З. Є.

Довідка замість епілогу

«Автор ніколи не вживав, не вживає і не збирається вживати ніяких наркотичних засобів ні при написанні цієї книги, ні при скоєнні інших, більш пристойних дій».

Розділ перший

Ніч в Африці настає дуже швидко. От і сьогодні сонце з усього маху звалилося за горизонт, так що аж потемніло в очах і по небу розсипалися дрібні зірки. Темнота почала остуджувати піт, той у свою чергу – тіло, тілу стало добре і, на знак вдячності, воно почало смердіти. Особливо чутливі натури в такі моменти можуть почати відчувати не тільки запахи сусідів, а й свої власні. Від мене, кажуть, пахло як від скунса і його шкарпеток, те ж саме я міг сказати і про своїх сусідів.

Нас було троє, три скунси: Джиммі, Біллі і Джеббс. Джиммі, мій найкращий друг і єдина порядна людина у найближчому майбутньому і пригадуваному минулому, очкарик-інтелігент із душею теляти й темпераментом телеграфного стовпа, до якого це теля прив'язане. Біллі – це я, ваш покірний слуга, третій життям суб'єкт, стріляний горобець і так далі, але все ж таки не достатньо проникливий, аби не злигатись із Джеббсом. Джеббс – це людина без імені. Відверто кажучи, мені іноді здається, що це навіть і не прізвище, це майбутній науковий термін, що означає психічне відхилення у людей із розряду тих, які розумово вперед пішли. Я гадаю, що незабаром слово «Джеббс» перестане асоціюватися з конкретною людиною й увійде в історію як назва хвороби або манії, як, наприклад: хвороба Боткіна чи Паркінсона, ну,

в крайньому разі, в джеббсах, як у вольтах струм, будуть вимірювати маразм.

Так от Джеббс, цей покидьок-ілюзіоніст, із задатками харизми та даром переконання неповноцінних особистостей, морем ідей і безмежною вірою в їх досконалість, затягнув нас у цю діру, в якій, у зв'язку із заходом сонця ми перестали потіти й почали смердіти, а незабаром почнемо і мерзнути. Ні, не можу сказати, що поїхати в Африку – це була сильно погана ідея, на думку Джеббса, у нього взагалі не буває поганих ідей, буває тільки неправильне їх утілення в життя не здатними ні на що підлеглими – це він нас із Джимом має на увазі. Підлеглі, васали, падавани, я б запропонував йому називати нас рабами, позаяк уже ми на Чорному континенті. Вирушити сюди шукати стародавні міста – це було навіть якимось науково-популярним, корисним для всієї цивілізації, чи що... Хоча попередня агонія розуму Джеббса була не менш привабливою – постачання айсбергів вдячним жителям Сахари! Га, який розмах? Взявши в Брістолі покататися на дві години маленьку риболовецьку шхуну, ми рвонули на ній до північних широт. Зізнатися, мені це спочатку навіть сподобалося, бо тримісячне тягання мішків у порту і мені, і моїй спині вже вкрай набридло, і я з радістю погодився на невелику морську прогулянку. Джим, як завжди, був зі мною, тому що йому було, за великим рахунком, однаково, чим займатися. Джеббс до цього мішки природно не тягав, він тягав припаси, мазут і взагалі все, що погано лежить, і

нам із Джимом постійно доводилося за нього платити своїми боками. Але зате тепер ми вийшли в море з повним набором усіх необхідних у далекому плаванні речей, а саме: шезлонгами для дітей не старших восьми років, ключками для гольфу, мексиканськими сомбреро різних розмірів, моделей і забарвлень, – а також шкурок тушканчиків, які потребують додаткового просушування та чищення, що сигналізують постійно про це жахливим запахом із трюму. А головне, у нас була гарпунна гармата і лебідка, коротше, все необхідне для тривалої подорожі та дружного лову табунів айсбергів. Не знаю, де і який прилад вдалося поцупити Джеббсу, але тільки вночі береговою охороною ми були розпізнані як ракетний крейсер «Хорнет», що прямує в Атлантику в дуже важливі справі. Коли б невдаха, що володів до цього балією під назвою «Полярна Сирена», на якій ми тепер розтинали темні жовтневі хвилі, міг знати про те, що його посудину назвуть крейсером, то, можливо, його горе від втрати своєї улюбленниці хоч трохи, але зменшилося б у розмірах.

Море... Не те щоб я не любив море, скоріше за все море не дуже любило мене. Не знаю навіть за що. Може, за те, що я в дитинстві часто мочився в річку чи надував через трубочку жаб до ляску, але за щось явно водна стихія мене не злюбила, наславши на мене вічну хворобу адмірала Нельсона. Через тиждень бовтанки я вже знав усе про вміст мого шлунка, моє обличчя остаточно набуло кольору морської хвилі та, врешті-решт, ми з навколишньою дійсністю позбулись одне

одного.

Так що мої пізнання про природу айсбергів і маршрути їх проходження обмежувалися тільки інформацією, отриманою в процесі перегляду фільму «Титанік», але й вони були вібрані недостатньо глибоко, оскільки цицьки Кейт Вінслет цікавили мене сильніше природно-техногенної катастрофи, що відбувалася на екрані, тому я був не готовий побачити айсберг так близько і так одразу. Мій мозочок сховався у шлунок, а потім вони обидва зачаїлися десь у районі куприка, коли я вийшов уранці на палубу і побачив його, що плив на нас, ну або нас, що пливли на нього, я точно не пам'ятаю, коротше, я закричав! Добре, що надворі був день, тьху, тобто за бортом або, де там у моряків день, вони взагалі все в склянках якихось міряють. Коротше, добре, що було світло, і ми це одоробло побачили відразу і вчасно відвернули, а то свистати нам у крижаній воді у свистки з синіми мордами до останнього, найкоротшого заходу сонця в нашому молодому ще житті.

Айсберг був здоровенний і зрушити його з місця, як на мене, не було можливим у принципі, але Джеббс сказав, що опір у води менший, ніж у землі, і тому все вийде. У цьому я не міг із ним не погодитися, власним носом підтвердивши цю теорію ще в дитинстві, стрибнувши повз річку в берег. Джеббсів постріл із гарпунної гармати був снайперський, хоча промазати по цій величезній крижаній гірці було важкувато, але, я думаю, що якби доручили цю справу Джиммі, то він

би напевно не підкачав. Але стріляв ватажок недоумкуватих орангутангів, і, як виявилось потім, краще б він поцілів собі в голову. Гарпун не підвів, і ми намертво зрослися з дрейфуючим айсбергом, який і продовжив дрейфувати у своєму напрямку, незважаючи на надсадний рев мотора шхуни і матюки гарпунера. Так... Після цієї поїздки я зрозумів зміст вислову «видима сторона айсберга» і почав краще розбиратися в напрямку гольфстрімової течії, відмінного від запланованого напрямку нашої подорожі. Човен намагався всіма своїми кінськими силами вирватися з цього капкана, щось дуже недобре скреготало, всі інші бігали по палубі та махали руками, але це якось не особливо допомагало. На щастя, тросу набридла ця нудьга раніше, ніж нам і мотору, і він благополучно луснув, злегка зачепивши Джима по нозі. Після накладення дванадцяти швів за допомогою англійських риболовних снастей, а також внутрішньої та зовнішньої обробки найкращим шотландським антисептиком, більшістю голосів було ухвалено рушити назад, до берегів Старого Світу, але взяти трохи південніше, щоб удруге не перевіряти довірливість королівських військово-морських сил і не давати їм приводу трохи потренуватись у стрільбі.

Пропозицію Джеббса почати лов камчатських крабів було відразу відкинуто через відсутність Камчатки, хоча його знання географії та геометрії було достатньо для твердження, що ми перебуваємо десь неподалік від цього дикого острова чи протоки. Я не міг вступати з ним у науковий спір, по-

заяк сам на уроках географії вчив назви всіх п'ятдесяти американських штатів, але, щоправда, на тринадцятому штаті довелося перервати навчальний процес через обставини особистого характеру. У такі особливо сумні моменти своєї біографії я думав, що це наш Бог Ісус Христос Суперзірка карає мене за мою кепську старанність, та й число тринадцять особливо щасливим не назвеш. Проте присутність пораненого і відсутність Камчатки вплинуло на тимчасове прийняття правильного курсу в напрямку Лісабона.

Португальський берег зустрів нас пустелею і піщаною бурею, та й самі португальці разом із лісабонцями зустріли нас мало дружелюбно: смагляві, брудні, в білих тюрбанах і на верблюдах. Після півгодини безуспішних спроб порозумітись із португальцями всі вони дуже різко стали марокканцями, а щаслива країна володарів шенгенських віз виявилася десь на півночі. Джеббс тут же вирушив на переговори про продаж човна та іншого корисного інвентарю з його трюму, тим більше, що всі шезлонги та сомбреро залишилися цілі й неушкоджені, чого не можна було сказати про ключки для гольфу, остаточно зіпсовані після відчайдушної гри дводюймовими кульками з-під підшипників, а також жорсткого тренування на мечях для участі в зйомках продовження фільму про джедаїв і кошлату мавпу. Нам же з Джимом було люб'язно запропоновано дошкандибати до найближчої пивнички й чекати там свого господаря. Ми вчергове повелись, як фермери на джек-пот, і простирчали в бруднючій забігай-

лівці до самісінького вечора. Джеббс, природно, не з'явився. Коли нас усе-таки виштовхали втришия, ми вирішили повернутися до човна, переночувати там і спокійно вже чекати Джеббса. Човна на місці звичайно ж не виявилось, як і цього негідника.

Три дні, проведені в порту напівзабутого містечка, значно збагатили наш лексикон, а також ознайомили навколишніх жителів із репертуаром народних канзаських пісень, які незмінно виручали нас при потраплянні в такі ситуації. Внески до фонду жертв церковно-парафіяльних шкіл із ухилом у хоровий спів цього разу були невеликі, але їх вистачало, щоб ми не дали дуба. Джиммі, що шкультигав на передню лапу з роздобутою на звалищі милицею, був особливо жалісливий. Кар'єру нашого дуету, а також подальшу асиміляцію з місцевим фольклором перервав гудок «студебеккера» тисяча дев'ятсот сорок восьмого року випуску небесного кольору з відкидним верхом. Це був Джеббс. У білому костюмі, при метелику, сигарі та дівці. Я анітрохи не здивувався – цей чоловік завжди вмів про себе подбати. На моє скромне запитання про те, як просуваються переговори про продаж човна, він на секунду замислився і звів угору обидва ока. Ні, Джеббс не думав, що мені відповісти чи збрехати, для цього йому не треба було думати, він просто згадував події останніх днів і болісно намагався відшукати в них кільватерний слід від шхуни. Судячи з двох секунд розгубленості на обличчі плейбоя, я зрозумів, що подій відбулося настільки ба-

гато, що спасибі господу нашому Аллаху і пророку його, що Джеббс хоча б згадав про нас і повернувся.

– Вони зайшли в глухий кут, – нарешті відповів він.

Це означало, що про човен, а також про шезлонги, і особливо про чудових тушканчиків у сомбреро, думки про яких так зігрівали нас із Джимом у ці прохолодні ночі, можна було більше не згадувати.

– Але я знайшов для вас роботу, – сказала нахабна усмінена особа, що попеременно слинила то сигару, то шию білогривої кобилиці, яка втупила свій погляд у двох бомжів і одну милицю. – Все, збирайтеся, наш пароплав відходить через годину! – скомандував наш адмірал.

Збиратися нам було недовго – все нажите за три дні добро можна було з легким серцем кинути просто тут і добути приблизно такий же набір на будь-якому смітнику в будь-якому містечку цієї паршивої планети. Ми кинули все, крім милиці, додолу і залізли на задне сидіння.

– Що за подруга? – крикнув я у вухо Джеббсу, коли раритетна колимага, стукаючи усіма своїми запчастинами, закуріла по дорозі.

– Це Меггі!

На кодове слово «Меггі» подруга відреагувала, як собака Павлова на дзвінок у двері, – повернулася до нас обличчям і посміхнулася передніми зубами однорічного жеребця впереміж із яснами приблизно того ж походження.

– Вона – дочка професора, в якого ми тепер працюємо,

він пливе в Південну Африку – копати там щось... – Джеббс намагався перекричати ревучий мотор. – Щось шукають! А Меггі далі не пливе! (Знову зуби та ясна.) Вона проштрафилася з одним чорним матросом, і татусь сказав, що коли в Африці стане на одне негрєня більше, то тут же стане на одну блондинисту шльондру менше! – Зуби знову зареготали, а після Джеббсового лоскоту третього ребра кулаком зовсім застрибали в дисонанс машинній трясці. – Тому вона повертається додому, поки ще не зовсім пізно врятувати залишки сімейної честі, а ми пливемо далі.

Я більше не розпитував про сексуальне життя Меггі, хоча такі розмови, схоже, подобались і їй і Джеббсу. Тим більше, я не питав, що нас чекає попереду.

– А багато пливти? – прорізався трохи надсажений верхніми нотами арії молочниці голос Джиммі.

– Не-а.

«Не-а» тривало майже місяць. За цей час ми жодного разу не бачили Джеббса і я вже смів слабо сподіватися, що його підійняли на реї за спробу бунту з метою початку розкопок слонячих кісток на однойменному березі, що пропливав повз нас. Хоча це було б для нього занадто м'яке покарання за наш проїзд у залізному та злегка задушливому трюмі, в якому речі не треба було класти на стілець, вони спокійно могли висіти і в повітрі разом із сокирами. Джим пообіцяв після цієї поїздки більше ніколи не розігрівати телятину в залізних банках, тому що він тепер у курсі, як недобре там дея-

ким частинам теляти. Я ж відчував, що це наше спокутування за заподіяні страждання неграм, яких сотні років вивозили білі колонізатори з Африки. Тепер білих ввозять таким же способом назад – за все доводиться платити. Часу розвинути цю теорію у мене вистачало, і я спробував застосувати її до Джеббса. Так, фізичні страждання я міг йому нафантазувати, але от на моральні він був навряд чи здатний. Для цього треба бути як мінімум людиною.

Щоб хоч якось згаяти час, ми почали грати з нашими співтриумфами у карти на грошенята. Ставити нам особливо було нічого, позаяк іще на причалі Джеббс повідомив нам, що нашу платню за півроку вперед уже отримано і витрачено, тобто надійно вкладено. Куди і ким, з'ясувати не вдалося. Ця новина не втішила нас. Але все ж це краще, ніж горланити дуєтом пісні, схилившись над бляшанкою. Годували тут справно, нога у Джима майже зажила, а набрід, зібраний зі всього світу на цьому судні, полюбляв розважитися в карти. Джиммі, як будь-яка світла душа, не полюбляв азартні ігри, і йому відповідно в них безмежно щастило, тому, при належному догляді з мого боку, він міг виграти у кого завгодно, чим ми і займалися всю дорогу. До кінця подорожі накопичилася вже досить пристойна сума грошей. Одначе щоночі Джима мучила совість і він поривався віддати гроші цим нещасним, що кінець кінцем нам і довелося зробити, бо нещасні продемонстрували нам свою колекцію ножів і кастетів, а наявна у нас в арсеналі милиця була слабким

аргументом у переговорному процесі. З грошима довелося віддати й частину одягу, тим більше, як сказали ці добрі люди, він однаково нам не знадобиться.

Нарешті наші муки закінчились і ми кинули якір у Порту. Ми з Джимом навперебій цілували бетон причалу, бо дійти до найближчої клумби з землею не дозволяв мозочок, який частково втратив свої функції. Після місяця душогубки в трюмі п'ятигодинний переїзд на дні брудної вантажівки здався нам легкою недільною прогулянкою, впродовж якої Джим наполегливо доводив мені, що ночами він чув, як співають кити. Я не сперечався з ним, тим більше, що сам чув, як музично хропів той товстун із крайнього ліжка.

Прибувши на місце, ми не виявили ніяких різючих відмінностей в пустельно-кам'янистому пейзажі від точки відправлення, за винятком відсутності моря та будь-яких зачатків сучасної цивілізації, якщо не брати до уваги маленького села місцевих аборигенів, розташованого ближче до горизонту. Я резонно зауважив, що ми могли б пошукати стародавнє місто і де-небудь у районі Порту, на задньому дворі якої-небудь милої пивнички в більш комфортних умовах. На що Джеббс, який з'явився нізвідки і вже почав керувати розвантаженням своїх речей, відповів: «Ці Тутанхамони жили абиде, і востаннє їх бачили десь тут. Тому й ритимемо десь тут...» Розбивши невеликий табір і понатикавши всюди табличок із написом «Наукова експедиція», всі почали відпочивати. На третій день відпочинку, коли в хід уже пішла галь-

мівна рідина, спирт із градусників і засіб від зміїних укусів, професор дав команду почати розкопки. На передовий фронт науки було кинуте команду кращих, у складі мене і Джима, яка мала рити траншеї, згідно з планом керівництва, позначеного просто на місцевості водінням носком черевика по землі та маханням руками в різні боки, скріпленим при цьому відповідними висловами.

Вся інша наукова братва числом близько двох десятків людей на чолі з професором, прихопивши достатню кількість лопат, кирок, сит та іншого науково-дослідного обладнання, забралась у вантажівку. Професор сказав, що вони вирушають на кілька днів на розвідку, раптом тут десь поблизу ще причаїлися стародавні міста, а це вони залишають розкопувати нам. Джеббс дуже сильно засмутився, коли дізнався, що його не беруть, а залишають наглядати за нами і за табором. Він цілу годину освідчував перед керівником експедиції свою любов до археології, демонстрував свою чудову техніку копання невеликої ямки столовою ложкою, а також показував, як він швидко знаходить заритий у піску недопалок. Джеббс був на сто відсотків упевнений, що він пропустить якесь важливе відкриття і не вкриє себе ще за життя відповідною його талантам славою. Я й не знав, що у нього існують такі сильні амбіції першовідкривача, що їх, як гадав Джеббс, він буде не в змозі реалізувати тут із нами, а ось там, куди їдуть ці сміливі сильні люди, на чолі з таким... Але професор виявився на здивування холодним до благань,

які, навпаки, ставали до непристойності все красномовнішими і красномовнішими та переходили всякі межі етики, прийнятої в наших наукових колах. І тільки прилюдний підрахунок патронів у револьвері професора, що несподівано випірнув із кишені його піджака, остудили Джеббсову голову, змусили відпустити професорову штанину, піднятися з колін і поплетися геть під насмішки й улюлюкання інших наукових співробітників із кузова. Вантажівка покотила по дорозі, а ми залишилися ковтати її пилюку.

Джеббс не виявив належного інтересу до нашої роботи, мабуть, професор надто охолодив його запал до археології, і влігся в тінь. Ми й самі досить швидко захекалися, покидали лопати, вляглися під брезентовий тент до Джеббса і засопіли. У викопаних нами траншеях, звичайно, було б важкувато відбивати танкову атаку, але моя тітонька Джинджер визнала б їх цілком придатними для грядок під часник. Я розсудив, що копати в таку спеку чисте божевілля, слід дочекатися більш прохолодної погоди. Джиммі негайно зі мною погодився і сказав, що в сезон дощів копати буде значно приємніше, добре, що до нього залишилося якісь кілька місяців, а провізії у нас навалом.

Перший тиждень минув непомітно, ми цілими днями валялися в тіні брезенту й робили тільки те, що нічого не робили. Це було моє улюблене заняття, я роблю його краще за інших, це моє покликання. Джиммі періодично почитував Біблію – єдину книгу, яка у нас виявилась. Її дала мені

в дорогу моя добра тітонька три роки тому, коли ми з Джимом покидали рідні пенати. Тітка сказала, що в цій книзі я знайду відповіді на всі свої запитання. Не знаю, які вона запитання задавала собі перед прочитанням цієї книги і чи знаходила вона в ній відповіді, але особисто я ще ніколи не прочитав у ній точну і задовільну відповідь на яке-небудь моє запитання. Ні, ну коли ми з Джимом уперше надійно заблукали, а він супроводжував мене всі три роки наших подорожей, втім, як і попередні дев'ятнадцять, і розкрили і запитали книгу, куди ж нам іти, то вона нам дала чітку відповідь: «До Коринфян», і тут ми чітко зрозуміли, що на розвилці треба було все-таки вправоруч. А коли тієї ж ночі ми забрели, врешті-решт, в якесь спляче маленьке містечко, то знову запитали книги: «Де нам добути їжі, даху або хоча б трохи грошей?» І з розкритої навмання книги нам було дано чітку вказівку: «До Юдеїв». Так... населенню цього містечка ще довго буде снитися в кошмарах, як два молодики однієї прекрасної місячної ночі стукають у їхні будинки і шукають євреїв. Ніхто, звичайно, їм дверей не відчиняв, але кожен судорожно згадував усіх своїх родичів, особливу увагу звертаючи на темноволосих і кучерявих, при цьому неодмінно відповідаючи, що нікого немає вдома. Коли ми обійшли добру половину будинків і переконалися, що вдома таки нікого ніде немає, та готувалися вже взятися за злу половину будинків, нам несподівано відповіли. Лагідна чутлива душа з-за дубових дверей надсілим жіночим баритоном нам повіда-

ла, що ця наволоч живе на тому боці площі в двоповерховому будинку з крамницею внизу, в якій нічого купувати не треба, тому що там товар залежаний і що ні володарка цього чудового голосу, ні місіс Баклер, ні інша благопристойна половина Сільвертауна туди не ходить. Світало. Добрі люди, що живуть у будинку над крамницею, довго розглядали нас у маленьке віконечко через приціл дробовика, поки не переконалися в щирості й некримінальності наших намірів. Я і не підозрював, що за п'ять хвилин через все те ж маленьке віконце можна вислухати стільки корисних порад про те, як заробляти гроші та витратити їх на лікування в будинку для божевільних.

Довго ми ще сміялися з Джимом того ранку, коли вкладалися спати в стіг сіна, жуючи хліб, яким нас пригостили пастухи, сміялись і ввечері, коли прокинулись і потупали по дорозі далі, сміємось і тепер, коли згадуємо цю або яку іншу історію з нашого життя.

Пам'ять щадить наше серце, тому найгірші та найнеприємніші спогади стираються і притупляються, а хороші, навпаки, випинаються, ретельно шліфуються та поліруються від сірості буття, тому всю тьмяність життя ми спостерігаємо тільки в сьогоднішні; заглядаючи ж у день минулий, ми бачимо тільки акуратні білі стовпчики приємних моментів на яскраво-зеленому газоні життя. Майбутнє ж уявляється нам суцільним феєрверком. О, це солодке слово «завтра». У ньому нам завжди добре та комфортно, в ньому нам завжди буде

добре та комфортно. Завтра все має бути так, як треба, так, як ми хочемо і ніяк не інакше. Але доживаючи до завтра, яке стає сьогодні, нам залишається тільки запах горілих петард од минулого, а точніше від свята, що так і не відбулось, якому ніколи не судилося здійснитися. Майбутнього немає, минулого ніколи не було. Є тільки сьогодні, тільки зараз. Ним і треба жити. Тільки тоді ти житимеш у живому світі справжнього, а не в світі ілюзій чи у світі привидів.

Розділ другий

Країна, в якій ми опинилися, була, напевно, найбіднішою на цьому і без того не багатому континенті. Половину її території займала безживна пустеля, все населення якої складалося з сорока жуків, і ті перебували на суворому обліку. Інша частина країни мало чим відрізнялася від пустелі, але в ній, принаймні, можна було жити, хоча я б не назвав це життям. Його рівень навіть стурбував зазвичай байдужого до чужих проблем Джеббса:

– Ось ти розумний, Джиммі, а скажи мені, чому люди тут так живуть погано. Ну, от зовсім погано. Тут же все людство зародилося, з твоїх слів, а таке враження, що з усього прогресу цивілізації вони надбали тільки пластикові відра та любов до випивки, а в усьому іншому залишилися на доісторичному рівні. У них напевно було більше часу, щоб розвинутись як слід, та й клімат тут тепліший, ніж у нас... – Джеббс зранку був стурбований цією проблемою, після невеликої прогулянки в село місцевих із метою обміняти або придбати свіжого хлібця або чогось іншого, відмінного від вмісту наших консерв, які становили основу нашого теперішнього раціону. Хлібця Джеббс тоді не приніс, зате приніс враження від життя місцевого населення, якими він тепер і ділився з нами.

– Існує така теорія, що... – почав не поспішаючи Джиммі. Варто зазначити, що він завжди починав вивергати свої

непристойні обсяги знань із цієї досить штампованої фрази: «Існує теорія...» Хоча іншим людям, які починають щось пояснювати з цієї затертої фрази або з іншої: «На думку вчених...», я зазвичай не особливо довіряю. Вони могли б говорити більш прямо: «Я якось чув, але не пам'ятаю де, не пам'ятаю що, але я зараз вставляю свої п'ять центів, аби помудрувати і привернути до себе увагу, навіть незважаючи на те, що говоритиму я цілковиту маячню...» Джим звичайно ж був не з таких. Раніше він говорив більш конкретно: хто висловив цю теорію, в якому році, в якому виданні або на якому симпозиумі її було вперше висловлено, коли було взято за основу замість попередньої. Окремо йшли всякі додаткові матеріали, такі, як коротка біографія автора, думка реакціонерів, радикалів і лібералів з цього питання та інше. А ще Джим грішив тим, що називав рік і видання, номер сторінки й абзац, де він із цією теорією мав честь ознайомитись. Але потім він зрозумів, що це все зайва та неважлива інформація, і перестав її запам'ятовувати. Потім він перестав називати імена вчених, їх ступені та заслуги, історію зроблених ними відкриттів та інше. І почав просто і коротко говорити вже про саму теорію чи відкриття, починаючи з банальних слів: «Є така теорія», або «На думку вчених». Все-таки треба визнати, що, незважаючи на цілковиту соціопатію цього персонажа, не можу не зауважити, що він іноді намагався донести до оточення в просторі та часі якісь думки та знання в компактній і доступній формі, а не залишатися гордовитим

всезнайком.

Отже, Джим Гаррісон почав стандартно, зі слів: «Є така теорія».

– ...що на розвиток європейської цивілізації великий вплив зробило коливання середньорічних температур, які призводять як до зміни сезонів, а іноді й до сильного похолодання або потепління клімату, льодовикових періодів та інше. Народи, що населяли Європу, були змушені постійно пристосовуватись, якимось розвиватися, винаходити нові технології, постійно боротися за виживання всього свого люду. Боротьба з природою підстобувала розвиток знань. А народи Африки, Америки та частини Азії, що не стикалися з такими природними катаклізмами і жили у більш сприятливих природних і кліматичних умовах, залишилися на минулому рівні. У той час, коли в Європі вже щосили диміли мануфактури, більшість решти світу ще жила за первісно-общинного ладу.

– Ага, – почав звично брати на кпини я. – Зате тепер ваші заводи настільки закоптили все небо, що нам тепер усім загрожує чергове потепління клімату, просто як у теплиці. Краще жили б собі, як ось ці, – і я махнув у бік села, що виднілося вдалині, – просто і без усяких машин, то, може, і Земля була б чистішою та смертність нижчою, люди б до ста років жили!

– Ну, до ста років можна було жити завжди! Але от, що-правда, в давнину середня тривалість життя була тридцять

років... А ось що стосується потепління клімату, то, наскільки я зрозумів, ти мав на увазі так званий парниковий ефект?

– Так, саме його! – відповів я ображено. Не дуже люблю, коли зі мною починають розмовляти, як із дитиною, але Джиммі по-іншому не вмів.

– Стосовно того, що заводи та інші досягнення техногенної цивілізації забруднюють нашу планету, я абсолютно згоден, і це жахливо, – вів далі Джим голосом найтерплячішого вчителя у класі з непроторенними учнями. – Але те, що їх викиди викликають парниковий ефект – це все рябої кобили сон...

– Стійте, стійте, – знову включився в розмову Джеббс. – А як же – «Є така теорія»?

Джим розсміявся:

– А ось тут якраз і немає ніякої теорії.

– Як немає? – це ми вже з Джеббсом заспівали хором, трохи підстрибнувши, наскільки дозволяли розморені полуденною спекою тіла. – Всі ж тільки й говорять про це, про парниковий ефект, як про головну проблему людства!

– Ну, говорять і говорять, що з того, – незворушно парирував Джиммі. – Та тільки теорії як такої, наукової, що не лише доводить, але й хоч якось обґрунтовує це припущення, немає.

– Як це немає? – все не вгамовувався Джеббс.

– А ось так, як є, але тільки навпаки. Є низка доповідей комісії ООН, підкріплених припущеннями деяких учених, і

все. А ще є великий галас із цього приводу.

– А навіщо?

– Ну, як навіщо? Людству потрібна глобальна проблема. І чим вона глобальніша та страшніша, тим краще. Тим краще управляти цим людством. Раніше у нас роздмухували проблему комуністичної загрози, тепер глобального потепління, не переживай, скоро придумують що-небудь страшніше, щоб ти вже боявся напевно і молився на своїх політиків – єдиних, хто зможе з нею боротись, а ти спостерігатимеш за їхніми подвигами, затамувавши подих, і берегтимеш свій голос до виборів.

До слова сказати, Джиммі, незважаючи на свою постійну обітницю мовчання, періодично вихлюпував на людей накопичені думки або знання. Видно, всередині у нього їм ставало так тісно, і, щоб кудись можна було запхнути нові, йому просто було необхідно з кимось поділитися старими. Але ви не вважайте Джима за ходячу енциклопедію, такого містера-всезнайку, який знає купу чужих думок, але не має жодної своєї, вартої уваги. У період скидання Джимом зайвих знань в атмосферу можна було виявити шляхом аналізу, що всі вони були ним як слід перероблені, з додаванням своїх ідей, причому, іноді йому вдавалося висувати повністю свої теорії, ну або мені тоді здавалося, що вони повністю його. Просто іноді моя віра в знання Джима Гаррісона була настільки непохитною, що, якби сказав він мені, що Земля кругла й обертається навколо Сонця, – я повірив би безза-

стережно, навіть якби насправді це було не так.

Але однією з моїх найулюбленіших теорій Джима була та, яку він висловив у сьомому класі напередодні канікул, коли ми чудового травневого дня, після уроків, пішли за місто і валялися там у полі. Все було начебто прекрасно: і сонце, і трава, і вітер, і якісь пташки то щебетали, то бралися літати туди-сюди, але я нічого цього не помічав – я був засмучений, що у мене з геометрії за рік виходила, в кращому разі, трійка. І це буде вже шоста трійка в таблиці, а мінімум трійок, за словами тітоньки Джинджер, був уже мною вичерпаний іще минулого року, тому жадана літня поїздка в луна-парк опинилася під реальною загрозою зриву. Джим запитав у мене, чого я такий кислий, коли все навколо так прекрасно! Добре йому було говорити, адже йому ставили п'ятірку лише за те, що він приходив на іспит! І я відповів, що настрої дуже паршивий, з геометрії буде трояка, в луна-парк і на ярмарок скоріше за все не візьмуть, і взагалі все навколо якесь кепське, і сплюнув.

– Навіть цей прекрасний день? – від усієї душі здивувався Джим.

– Цей день в особливості! Нічо' в ньому особливого немає, крім того, що він кепський, а попереду ще купа таких само, – і я плюнув угору, але так, аби плювок по балістичній траєкторії потрапив на найближчу кепську квітку. Але я промазав.

– Ти неправильно живеш і мислиш, Біллі! – Джиммі не переставав мені дивуватися, не плювався і обома цими реча-

ми тоді почав мене дратувати.

– А ти, значить, правильно?

– І багато живуть ось так, не радіючи, – Джиммі вмів вести свою думку, не звертаючи уваги на опір співрозмовника. – Не розуміючи, що все наше життя, точніше все, що ми в ньому робимо, – це гнемо горба на ендорфін.

– На кого? – Я аж підвівся на ліктях. Я знав усіх багатіїв нашого містечка і всієї округи, бо планував рано чи пізно розбавити їх товариство кислих облич своєю присутністю, але з таким мерзенним прізвищем не міг згадати жодного.

– Не на кого, а на що! На ендорфін. Це так званий «гормон щастя», він виробляється у нас у мозку, і коли виробляється, то ми відчуваємося щасливими.

– І коли він виробляється? – не надто вірячи, уточнив я.

– Коли в нашому житті відбуваються хороші, приємні речі. Ми отримали п'ять з геометрії, або знайшли сто баксів, або нам сказали, що нас однаково візьмуть в луна-парк, і так далі. Завжди, коли з нами відбуваються приємні нам речі, наш мозок виробляє сам собі ендорфін і тихесенько там радіє у своїй черепній коробочці, і ми, заодно з ним, тому що людська особистість теж живе десь там, у мозку... Так от ми починаємо почуватися щасливими не тому, що знайшли стодоларовий папірець із портретом усміхненого дядька Бенджі, а тому, що ми самі собі скомандували, що знайти сто доларів – це добре, і мозок по команді почав виробляти ендорфін і там ти з ним в обнімку, обидва стали різко

щасливі, не на все життя, звичайно, так, на деякий час, але все ж таки – щасливими! Ну і от, усе, все, що ми робимо в цьому житті, за великим рахунком спрямоване на те, щоб кайфувати від виробітку ендорфіну в мозку. І рівень кайфу залежить не від події, що сталась, а від нашого, а в даному разі, твого ставлення до неї. Якби ти знайшов два центи, ти був би щасливий?

– Не дуже...

– А сто доларів? А тисячу?

– Звичайно, про що мова!

– Так от у тому-то й річ, що Рокфеллер би за ста доларами навіть і не нагнувся. Хоча Рокфеллер якраз би і нагнувся, але, розігнувшись, він не був би щасливий, розуміючи, що, поки він нахилився, його контора заробила за цей час йому ще тисячу, а він усього сто, і він вважав би, що залишився у збитках, і ще більше б засмутився. Але річ не в цьому, а в тому, що подія з вами начебто та сама відбувається, але ти виробляєш ендорфін і кайфуєш, а він ні, йому треба як мінімум мільйон знайти, щоб він хоч якусь приємність мав.

– Ну, ти порівняв... із Рокфеллером. – Цей приклад мене явно ніяк не зачепив і ні в чому не переконав, і тим більше в тому, що треба скакати від радості від того, що я знаю, що мені скоро світить з предмета про креслення безглузких трикутників.

Бачачи, що мене не пройняло це порівняння, Джиммі не здався, а пошукав декого ближче:

– Добре, ти знаєш Енді?

– Того сліпого пацана з вулиці Троянд? – Уже з ним-то Джим точно не зможе мене порівнювати – хлопець із народження нічого не бачить, ходить з паличкою і ста доларів не знайде ніколи, тому ендорфін йому взагалі не світить ні за яких варіантів.

– Так, саме його, – не вгамовувався Джим. – Так от, ти лежиш тут і стогнеш через свою трійку, і не помічаєш усієї цієї краси кругом – сонця, неба, трави. А Енді всього цього ніколи не бачив і навряд чи коли-небудь побачить. А якби й побачив, то напевно збожеволів би від щастя. Він би отримав задоволення від розглядання кожної травинки, кожної комашечки і її какавельки, він отримав би таку дозу ендорфіну, що попервах був би найщасливішим хлопчиком на землі. Але в нього ніколи цього не буде, а ти вже це все маєш і не хочеш бути щасливим! А він ніколи не матиме, і, все ж таки, він однаково намагається бути щасливим – я вчора йшов по його вулиці й бачив, як він сидів на лавці перед своїм будинком, читав книгу для сліпих і всміхався. А потім дві маленькі сусідські дівчинки взяли його за руки і бігали з ним по дорозі, і він радів і сміявся, бо рівень ендорфіну у нього в мозку зашкалював. Він може отримувати задоволення від простих речей, і я можу, і ти зможеш, якщо перестанеш засмучуватися через дрібниці або, що ще гірше, постійно зображати з себе крутого хлопця, випускати з себе пар і удавати з себе статечного. Я бачив якось одного хлопчика, у якого

є все, ну, от взагалі все – ми їздили до родичів у Даллас і жили в них кілька днів. Вони дуже багаті, дуже, у них величезний особняк, найбільший у районі, й у їхнього єдиного сина (я був тоді молодший, а йому було як нам зараз) уже тоді було все, навіть власна машина. Водійських прав іще не мав, а машина була, і кажуть, що це вже третя – попередні дві продали, бо вони йому перестали подобатися, та й третьою, коли ми приїхали, він був уже незадоволений. А крім цього, він був незадоволений і всім іншим і був дуже нещасним. У нього було все, але він нічим не був задоволений і не знав, що йому ще треба, щоб стати щасливим. Але він не вмів отримувати задоволення не тільки від простих речей, а й від усієї тієї величезної кількості цікавих речей, що він мав, у тому числі й від машини. Не вмів і все, і був нещасний. Дуже. А там, на тій самій вулиці, хлопці грали у футбол і були щасливі, все, що у них було, – це м'яч, гра і вони самі. І вони від усього цього отримували стільки задоволення, ну просто море, і з ендорфіном у них теж усе було гаразд. Я намагаюся донести це до свого батька. Але він не розуміє. І якщо ми їдемо кудись далеко, то він довго шукає найдешевшу заправку, щоб заощадити долар, нервується, дратується – не хоче бути щасливим, отримувати кайф від дороги, від подорожі, від своїх пасажирів. Сам ендорфін не виробляє і нам з мамою не дає! Він вважає, що отримає задоволення або свою дозу ендорфіну потім, коли заощадить цей долар або тоді, коли буде його витратити – він же бонусний! Але він не отримує

задоволення ні коли шукає заправку, ні коли економить цей нещасний долар, ні коли потім прощається з ним. І замість того, щоб отримати три рази свою середньолюдську порцію ендорфіну, він її взагалі не отримує і тому живе нещасливо, шукаючи причину в незкономленім десь доларі.

– На твою думку, всі багаті люди нещасні, а бідні щасливі? Щось я давно не зустрічав щасливих бідняків!

– Так ні ж! Є й серед мільйонерів цілком щасливі люди, а серед жебраків повно нещасних. Але це не залежить від їх становища, це залежить від їх ставлення до життя! Просто треба зосереджуватися не так на прагненні до володіння якими-небудь речами самими по собі, у тому числі грошима чи позитивними оцінками з геометрії, а на отриманні задоволення від них. А якщо нічого немає, то теж не біда – сонце, небо і вітер для всіх спільні, вони завжди під рукою і від них завжди можна отримати свою порцію ендорфіну.

Я уважно вислухав тоді Джима, але однаково побрів потім, після цієї тривалої розмови, додому сумним. Я не відразу прийняв теорію Джима під назвою: «Всі ми гнемо горба на ендорфін». У той рік я таки отримав з геометрії свою законну трійку, мене довго лаяли і дорікали нею, але все-таки потім узяли з собою на ярмарок у луна-парк. Але там я чомусь не був щасливий і не отримав особливого задоволення, атракціони за рік добряче зостарілись, а кілька улюблених узагалі не працювало, і від тих, що були, рівень ендорфіну якось особливо не підвищувався.

Але поступово я почав ловити себе на думці, що не отримую задоволення від, здавалося б, речей, які мали приносити очевидну радість, а від усякої дурниці я буваю іноді щасливий. Щастя настає іноді в такий момент, коли його і не чекаєш, – бах, порадів якійсь дрібниці, всміхнувся і вже щасливий, відчуваєш, як там мозок ендорфінчиком уже тішиться, й тобі самому стає добре. І я почав намагатись отримувати кайф від усього, від усяких дрібниць, навіть од того, від чого раніше б засмутився, – я губив дріб'язок, що мені давали на обід у школі, й не засмучувався, а отримував задоволення від того, що просив у Джима або ще в кого іншого сандвіч. Я отримував двійку, йшов додому і радів тому, що можу ходити. Я лягав спати і кайфував од того, що в мене є окрема кімната, від того, що мені було що їсти на вечерю і ночами нас не бомблять. Я засинав щасливим від того, що знав: можливо, побачу прекрасні сни. Я почав дивитися навколо себе зовсім іншими, щасливими очима і побачив поруч прекрасних і теж щасливих людей – це і тітонька Джинджер, яка отримувала задоволення і від своєї торгівлі, і від походів до церкви, і навіть од витівок свого чоловіка. Той узагалі був із усіх боків щасливою людиною, але про нього трохи пізніше. Я бачив, якими щасливими очима дивиться на цей світ Джим, і я був вдячний йому за те, що він так навчив дивитись і мене. Але я також почав помічати навколо себе і купу глибоко нещасних людей, які жили, як їм здавалося, дуже нещасним, сірим життям, самі не розуміючи, що це тіль-

ки їх вина, що вони так живуть і не в змозі отримувати від життя свою дозу кайфу. Вони не розуміли, що всі ми гнемо горба на ендорфін, що це і є головним призначенням будь-якої людини – бути щасливим! Щоправда, от багато хто з людей не зовсім правильно розуміють це гасло, витрачаючи час на фізичні, а часто фізіологічні задоволення: карти, випивку, жінок, отримуючи якусь дозу не того кайфу і страждаючи потім уранці докорами сумління, похміллям, боргами та венеричними хворобами.

Я почав мислити по-іншому і жодного разу про це потім не пошкодував. Тому, коли через кілька років після того, як Джим відкрив у мені ендорфіновий краник, одного прекрасного літнього вечора він зупинився біля моєї хвіртки й запропонував вирушити помандрувати, я відразу ж погодився. Тому що я знав: попереду нас чекає ну просто море ендорфіну, за яким ми пливли, пливли, поки не припливли тепер самі знаєте куди.

Наприкінці третього тижня перебування в цьому африканському таборі, коли занепокоєння з приводу довгої відсутності більшості нашої наукової експедиції на чолі з її ідейним вождем почав висловлювати навіть ходяча жертва ендорфіну на ім'я Джим, від професора і компанії надійшла звістка. Точніше не від них, а про них – ми отримали у вигляді випуску місцевої щотижневої газети, яку я б назвав щодвотижневою, бо виходила вона раз на тиждень, а привозили її в місцеве місіонерське відділення раз на два тижні,

разом із поштою й іншими необхідними речами саме раз на два тижні. Місія розташовувалася в тому маленькому селі і складалася з одного будинку і декількох черниць. Поки наші відносини полягали тільки в обміні деякими продуктами та наданням нам люб'язної можливості ознайомитися з місцевими новинами за допомогою вищеназваної газети.

Джеббс, ледве отримавши газету в руки, відразу весь заглибився в пошуки в ній хоч якоїсь інформації про прибуття настільки важливої наукової експедиції, а краще власного портрета на повний зріст, у мисливському костюмі та корковому шоломі, щоб одна нога на трупі лева, а у другій руці рушниця та щоб димок іще йшов... На що я зауважив, що Джеббс міг бачити лева тільки в зоопарку і то, тримаючи в цей час за руку маму. На що він відповів: навіть уже ескімоси застосовують фотомонтаж для отримання красивих краєвидів Аляски, хоча всім давно відомо, що там, крім нафтових вишок, уже нічого не залишилось, і я сам міг би бути вже в курсі цього досягнення, якби ми з цивілізацією не розвивалися в протилежних напрямках. Але в цій милій країні напевно знайшлося б кілька відчайдушних хлопців, які змогли б увічнити особистість Джеббса на сторінках своєї передовиці, якби було в них трохи більше вільного часу.

Нашу дискусію, яка дещо затяглася, перервав чи то напівкрик, чи то напіввидих Джима: «О, знайшов!» Ми тут же заглянули в його, другий, більш свіжий випуск і виявили, що

знайшов не Джим, а знайшли прикордонники, точніше, виявили та затримали банду незаконних видобувачів алмазів на кордоні з сусідньою країною. Були й фотографії, дві: професора з наручниками і вантажівки без. У статті також вказувалося, що досі не виявлені інші члени банди, а також їх базовий табір, але ведуться їх активні пошуки. Мовчки і спокійно ми відірвали погляд від чотирьохсмугової капосної газетки і повільно оглянули горизонт. Майже одночасно наші очі вперлися в малесенький стовпчик пилу, який був так далюсенько від нас, дуже повільнюсенько наближався і означав значнісінькі проблеми. У житті я б не повірив, що люди в змозі рити так швидко окопи, якби не брав участь у цьому сам. Причому я бачив працюючого Джеббса, а це було вже саме по собі неймовірною подією, і що заради цього видовища варто було проробляти сюди настільки довгий шлях.

За сорок хвилин, протягом яких хмарка пилу повільно перетворювалася на стовп пилу, що тягнувся за військовим джипом, ми встигли ґрунтовно окопатись, і якби у нас було кілька гармат, Роммель був би нам уже за виграшку. На джипі приїхали двоє. Засмагли негри, у формі, з автоматами і недобрими обличчями. Ми як могли намагалися надати своїй англійській місцевого акценту й навперебій ним говорили, що ніяких бандитів ми не знаємо, вантажівки їх ніколи не бачили теж, на якому кораблі вони припливли разом із нами, ми не знаємо, і коли вони обіцяли повернутися, ми теж не в курсі. Військові, так і не промовивши ні слова, і,

сподіваюся, не зрозумівши нічого з тієї нісенітниці, що ми верзли, проїхали далі до села. Проїжджаючи через півгодини назад, вони знову подивилися на нас, але ми були вже підготовлені – дружно кланялися, казали: «Маса, маса» і махали Джеббсовою білою хусткою в горошок. Коли хмара за джипом почала знову зменшуватися, ми попадали під тент від втоми і нервової напруги та ухвалили спільне рішення: на честь нашого спасіння сьогодні ввечері влаштувати свято, дмухнути і покликати дівок.

Дмухнути – це означало викурити мою заначку – лапату гілочку марихуани, яка вже давно чекає свого часу в книзі, що її читає іноді Джим, де вона дбайливо зберігалася вже не перший місяць в очікуванні особливого випадку. Покликати дівок – це запросити двох метких сестер-черниць, які ще кілька років тому були нью-йоркськими повіями, що потрапили одного разу в неприємну історію у Великому Яблуку, і, щоб не годувати риб у Гудзоні, вони вважали за краще стати на шлях Божий, але якомога далі від рідного берега. Одну з них звали Ельза, а іншу Єлен, хоча вона просила називати її Єлена, щоб вона не забувала своє російське коріння, але ми, звичайно, звали її як нам зручніше – Єлен, а вона більше нас і не поправляла.

Відносини між нами за цей неповний місяць склалися досить дружні, я б навіть сказав, сусідсько-платонічні, хоча, як на мене, то вже пора було переходити до м'ясоїдних, тьху, тобто плотських відносин. Але стратегний Джеббс запропо-

нував не поспішати з цією справою, позаяк вони все-таки черниці, нехай і з минулим, а ми як-не-як тепер науковці, хоч і наймані, і це нас трохи стримувало та дисциплінувало. Джеббс дуже мріяв стати нобелівським лауреатом, а тут такий шанс! Але сьогодні полуда спала з наших очей, і ми замість наукових знову перетворилися на звичайних, які дивом врятувалися, працівників, і тому було ухвалено рішення влаштувати з цього приводу невелике бордельєро місцевого значення із залученням випивки, легких наркотиків, і, сподіваюся, доступних жінок.

Переговірником од нас був одноголосно обраний Джеббс, як найбільш представницький і найбільш одягнений, тому що у нас із Джимом з одягу були на двох тільки одні штани з майкою. Добре, що остання була досить довга, щоб прикривати коліна, чого не можна було сказати про штани, для яких і слово «бриджі» то вже стало недосяжним. Джеббс повернувся назад досить швидко у піднесеному настрої і повідомив, що дами будуть, причому не самі, а разом із флягою спирту. Не встиг я зрозуміти, чому я радий більше, як Джеббс одразу ж запропонував сестер поділити заздалегідь. Джим заперечив, що це не зовсім коректно, що ми з ними ледве знайомі й займатися банальним розподілом у такій інтимній сфері, як особистісні міжстатеві стосунки, принаймні неетично і марно, серцю, мовляв, не накажеш... Навіть я подивився на Джима як на інопланетянина. Ні, ну я знав, що він незайманий, але все має свої межі!

– У них є спирт, у нас – трава, треба ділити зараз, щоб потім не було плутанини, – практично підбив підсумок усім цим просторікуванням Джеббс.

Вирішили тягнути папірці з іменами. Джеббс сказав, що він тягнутиме двічі.

– За те, що ходив, – заглушив він мій незадоволений окрик. – А якщо не подобається, зараз сходжу ще раз, і Санта з Клаусом уже ні до кого не прийдуть. Вас із вашим виглядом однаково тільки в темряві показувати людям можна.

Я потер бороду і кивнув.

– Аби ніч була безмісячна, – встиг мовити Джим, як Джеббс уже швиденько нарвав чотири папірці, надписав два з них, згорнув, перемішав, сказав, що тягнутиме перший, і витягнув, одну з буквочкою «Е», а другу з – «Є».

«Так... Не щастить так не щастить» – подумалося мені, крутячи разом із Джимом у руках порожні папірці. Джеббс поспішив готувати собі на ніч потрійне шлюбне ложе, а наші ковдри запропонував нам постелити на іншому кінці пустелі, ну, або хоча б за лінією траншей, яка оперізує весь наш невеликий табір. Переселятися ми відмовилися навідріз і сказали, що позаяк не братимемо участь у нічній оргії, то подивитися, ну, або, в крайньому разі, послухати, якщо ніч усе-таки буде місячна, маємо повне право.

Дами прибули вчасно, фляга теж не запізнилася.

– Ух, які симпатичні! – прорекла Ельза, яку багато хто, навіть ті, що жили довго і самотньо в пустелі, однаково назвали

б потворною. Друга, Єлен, була незрівняно симпатичнішою за подругу, я б навіть сказав: було в ній щось ангельське, вона була більш стримана на слова та вчинки і тому цнотливо промовчала.

– Набридли мені ці мавпи! – вела далі перша. – Цілий день їм торочиш про любов до ближнього свого, вони кивають дружно, а потім уночі приріжуть свого сусіда і їдять його до ранку, а нам потім тельбухи на суп несуть... Брррр!

– Так, із м'ясом тут тугувато... – це, нарешті, подав голос мій білявий ангел.

Тут я згадав, як хтиво на нас із Джиммі дивилися двоє місцевих минулого тижня. Ми ще подумали, що гомосексуалізм докотився і до цих місць, Джим сміявся, а мені стало тоді млосно. Зараз мені знову стало млосно, але вже посправжньому. Мене врятував Джеббс, який крикнув, що стіл готовий. Коли ми зайшли за ряди ящиків, простір, обгороджений ними, можна було цілком вважати за кімнату, мені стало зрозуміло, що готове, скоріше за все, ложе на трьох, а ми з Джиммі навіть на першій частині вечора будемо виступати статистами. Такого ми терпіти вже не могли і трохи перетрусили приготовлену для тріо «Zavodnyj Djebbs vs Chernytsi» постіль, скрутили ковдри і всілися на них верхи ближче до ящика з купою відкритих консервів. Сестри теж взяли найжвавішу участь у поділі постільних речей та приєдналися до нас, і всі заходилися наминати всі ті делікатеси «чорного дня», які ми дістали з найтаємніших ящиків.

Джеббс їв за трьох, видно, збирав кілокалорії для вирішальної битви, а як дійшла справа до консервованих персиків, то він пробубонів із набитим ротом, що може на спір з'їсти й решту п'ять банок. Ніхто, звичайно, не дав здійснити йому настільки мерзенний план, і персики було розподілено більш-менш справедливо, але при слові «суперечка» я тут же згадав про Дядька...

Розділ третій

Не кожен дядько гідний окремого розділу та ще й з епіграфом...

Отже, при слові «суперечка» я тут же згадав про Дядька. Треба зізнатися, що я згадую його не тільки після цього слова, але і після деяких інших слів, а іноді й просто так, але сьогодні він мені згадався саме після цього. Я можу вам трохи розповісти про нього. Хоча я можу розповісти і багато – там вистачить на цілу книгу і не одну, але, я думаю, що і невеликого знайомства з моїм дядьком буде для вас цілком достатньо, він уміє досить швидко втомлювати, навіть у переказаному вигляді. Я називатиму його Дядько, так саме «Дядько» і неодмінно з великої літери. Хоча він дійсно доводиться мені рідним дядьком, і я прекрасно знаю, як його ім'я, але не згадуватиму його всує, а просто шанобливо називатиму його Дядько...

Так от, мій Дядько полюбляв жартувати. Ні, не у звичних виявах цього слова, прийнятих у нашій місцевості, таких як дружний регіт із героїв тупуватих комедій, що падають у калюжу, або підсипання не смертельної дози стрихніну в суп сусідові, коли ви у нього в гостях. Ні, мій Дядько вмів жартувати по-справжньому! Він був творець! Ущипливі слова, приколи та дотепи сипалися з нього на оточення, мов пря-

ники з рогу достатку. Він умів жартувати з усього і всіх, не зупиняючись ні на мить. Не те щоб Дядько намагався все висміяти, ні – він просто не міг сприймати світ серйозно, як сприймаємо його ми з вами. Він говорив: «У житті взагалі практично не буває серйозних речей: над чим бідкаєшся сьогодні, завтра вже сприйматимеш спокійно, а післязавтра розповідатимеш, як анекдот. Так чому ж не сміятися відразу?»

Дядько до всього ставився з іронією. Іноді легкою та ледве помітною, іноді з навмисно грубою жовчю, але і ця жовч була сама по собі смішною, не тільки як критика по відношенню до кого-небудь, а просто сама по собі, така собі виставкова жовч у банці.

Всі люди, які оточували Дядька в різний час доби – будь то вечір або день, одна або сто осіб, усі вони зазвичай перебували в стані від кольок різної глибини та різкості до шоку середньої тяжкості в залежності від ступеня своєї підготовленості та градусу дядькового запалу в цей момент. Він ніколи не грав на публіку. Ніколи нікого не намагався смішити – він не був веселим добродушним клоуном із червоним носом і плоским глуздом. Він не працював на публіку, але мав потребу в ній. Дядько майже ніколи сам не сміявся над своїми жартами, навіть якщо народ навколо лазив рачки і благав про пощаду. Його обличчя завжди зберігало подобу маски, і цей контраст між запальним гумором і меланхолійно-відчуженим виразом обличчя створював іще більший резонанс у

громадянах, які до того часу вже перестали лазити рачки, а просто здригаються в конвульсіях на підлозі.

Дядько ніколи не повторювався. Він вважав, що жарт, повторений двічі, перестає бути смішним. Щоправда, був і такий особливий розряд жартів, за визнанням самого Дядька, вся принадність яких полягала в їхньому постійному повторі та частому вживанні. Деякі були у Дядька завжди під рукою, решта просто валялися в передній кишені. Наприклад, його улюблений прикол про час. Завжди в будь-який час року, доби, розташування планет відносно Землі та Місяця, щодо припливів і менструального циклу, на запитання: «Котра година?» Дядько незмінно відповідав: «Пів на другу». Голос у нього завжди був впевнений і чіткий, такий міг би бути у лондонського Біг-Бена, якби той умів говорити. Рідні вже так давно звиклися з цією часовою дядьковою константою, що перестали звертати на неї увагу. Чого не можна сказати про незнайомців, які бажали іноді ознайомитись у Дядька з їх розташуванням у часовому відрізьку григоріанського літочислення і завжди одержували авторитетну відповідь: «Пів на другу». Декого це вводило в такий жах, що вони починали рухатися швидше фаворитів на скачках, на яких вони мали необережність запитати у респектабельного пана: «Котра година?» Потім жертви дядькового літочислення зазвичай підкидали вгору квитки зі ставками й ув'язненими в них залишками сімейного бюджету та швидше, ніж ті встигали опуститися на землю, щоб бути підібраними вдячними дядькови-

ми племінниками, терміново відступали з іподрому, придумуючи на ходу для своїх жіночок несамовиті історії з життя викрадених гаманців.

Отже, Дядько ніколи не повторювався, але зерна його таланту іноді давали сходи на благодатному ґрунті штату Канзас. Заїхавши бувало в яке-небудь зубожіле містечко до своїх давніх знайомих на кілька пляшечок досить міцного чаю, Дядько міг почути жарт, із якого він міг і сам посміятися від душі. Причому не просто жарт, а цілий культ, пласт гумору, який виріс явно з якогось старого приколу, обріс подробицями, варіантами, шарами і черепашками, будучи при цьому одним із основних стрижнів місцевого фольклору. Дядько як щирий цінитель і знавець гумору неодмінно цікавився історією походження кожного перла. Звичайною відповіддю на це було коло здивованих облич і розведених рук мешканців цього конклаву: «Мовляв, це ти сам так пожартував багато років тому, коли був тут востаннє. Нам жарт дуже сподобався, ось ми і розвинули його!» Дядько, який дійсно забував майже всі свої вибрики хворого розуму вже наступного дня, незмінно всміхався в таких випадках, злегка піджартував із послідовників, які оточували його, від чого останні починали почуватися генетично зміненими продуктами, і потім обдаровував їх черговими порціями нового компосту і до кінця вечора ніжився під покровом дерева вибуялого жарту, кинутого ним у благодатний ґрунт, під побожні трелі місцевих мешканців.

Один із шанувальників дядькового таланту, який умів говорити, читати і записувати свої дрібні гадки в іще більш дрібний блокнотик великими літерами й через те іменував себе письменником, довго пропонував Дядькові написати книгу, ну або хоча б дозволити йому записувати дядькові жарти та використовувати їх у своїй книзі. Зробити це без дядькового дозволу прибічник не наважувався, оскільки це загрожувало відлученням від церкви шанувальників таланту Великого Смішного. Але Дядько завжди відмахувався від його пропозицій, ніби віником од мух: «Це буденно, нерозумно і нецікаво».

– А якщо ваші жарти раптом використовуватиме хтось інший? Якщо він напише книгу і заробить купу грошей? – не вгамовувався писака.

– Ну заробить і чорт з ним! Підхопить він кілька моїх жартів і носитиметься з ними, як убогий з цукеркою, що з того? Цукерку він свою з'їсть, гроші мають властивість закінчуватись, а мій гумор завжди зі мною! – У цьому місці він зазвичай ляскав себе по неосяжному животу, і всім відразу ставало зрозуміло, де у Дядька живе його колекція сміху і що вистачить її ще надовго. – Він підхопить кілька вуглинок біля мого багаття і гріється ними все життя, вони охолонуть, а нових йому взяти буде ніде. А я як діючий вулкан, що обдаровує навколишніх вічним вогнем, лавою і посипає їх голови попелом. – Потім Дядько зазвичай починав гиготіти демонічним реготом, ви не звертайте уваги, в геніїв часто не всі

вдома, а хто вдома, ті звичайно голодують. Родина Дядька не виняток, – якби він займався її прохарчуванням і проживанням, то цей осередок суспільства був би вже давно і надійно закопаний на глибині шести футів у дерев'яних скриньках.

Життєзабезпеченням у дядьковій родині займалась, як і в більшості сімей, його дружина – тітонька Джинджер. Вона мала невеликий, але достатньо успішний магазинчик, який годував не тільки її, Дядька, все їхнє потомство, але ще з десяток дрібноспоріднених дармоїдів, включаючи мене самого.

Сам Дядько за своє життя змінив близько мільйона професій. Він змінював їх так швидко, що, не встигаючи як слід приміряти на себе одну шкуру, вже ногами влазив у наступну. Наприклад, виходив він зранку з дому влаштовуватися теслею, приходив у пожежне депо, вступав туди на службу диспетчером і після підозріло швидкого повернення додому думав уже про кар'єру моряка. Ніч, проведена за штудіюванням морського атласу та розкурюванням люльки, виливалася в похмурий ранок, морську хворобу та думки про кар'єру хлібороба.

Іноді Дядько досить сильно захоплювався і його вистачало на кілька днів зосередженої співпраці з якимось одним видом людської діяльності. Але тоді вже коротким ставало терпіння роботодавців, бо такого напливу раціоналізаторських пропозицій не міг витримати і переварити жоден мозок у світі, у тому числі й Ейнштейна, і самого Дядька. Причो-

му мозок останнього і не замислювався про обробку своїх ідей, він їх просто виголошував у Всесвіт. Думка про те, що Космос вирішить одного прекрасного для всіх дня помститись і поверне всю цю маячню назад у голову першоджерела, Дядька не лякала.

Коли список вакансій і варіантів працевлаштування в нашому і всіх сусідніх містечках закінчувався і Дядько був не в настрої заходити на чергове коло, а нерозтрачена енергія ще вирувала в його самоварному тілі, то він брався за створення принципово нових професій і родів занять в історії людської цивілізації. Позаяк тітка Джинджер раз і назавжди перегородила своїм двохсотфунтовим торсом і шестирозмірним бюстом шлях Дядька в дрібний і середній бізнес, що вимагав хоч найменших грошових вкладень (на великий у нього вистачало ідей, не вистачало кредитоспроможності, особливо після тієї дохлої історії з розведенням песця в умовах напівпустелі), то Дядькові нічого не залишалось, як періодично намагатися захоплювати неосяжний ринок із надання послуг для населення, що нічого не підозрювало. На жаль, більша частина потенційних, але недалеких клієнтів нашої найближчої округи не була готова до таких сміливих експериментів як: психоаналіз і персональний гороскоп для великої рогатої худоби або масовий гіпноз із психозом і поголовою задачею домашніх шкідників на справедливий суд господарів. Щоправда, ідея міжзоряної експедиції на Венеру 2024 року знайшла своїх прихильників у вигляді Малюка Кіда,

довгожителя нашого містечка, першого і єдиного учасника цього сміливого і, очевидно, дуже потрібного для всього людства проекту. Дядько завалився до Малюка просто на його дев'яносторіччя і вручив йому щойно виготовлений власноруч буклет, зроблений із розірваної коробки з-під відеокасети із зображенням Чейсі Лейн у досить відкритому зоряному костюмі з одного боку і намальованої фломастером ракети з крилами та пропелером з іншого, з підписом: «Лети або здохни!» Малюк відразу ж вибрав летіти і тут же зробив вступний внесок у розмірі \$19,99. Наступного ранку все місто було в курсі цієї історії, а Малюка Кіда було успішно перейменовано на Астронавта Кіда, а потім на просто Астронавта. Наступні п'ять років на свої дні народження він справно отримував шоломофони та гермошоломи, штурвали та шматки обшивки «Челленджера», каністри з авіаційним бензином, консерви з терміном зберігання більше тридцяти років, а також обважнювальний водолазний пояс, аби не так бовтало в невагомості, а також весь інший непотріб, який йому неодмінно знадобиться в польоті. Ініціатором більшості подарунків, як неважко здогадатися, виступав сам Дядько. Але, на жаль, для оточення і, напевно, на щастя для самого себе, Малюк Кід, він же Астронавт, зрештою вирушив у подорож до зірок без нічого, прихопивши лише свою душу в жовтні 1995 року. На могилі ж із його тлінним тілом лежить скромна пам'ятна плита: «Тут спочиває Малюк Кід, перший і єдиний астронавт нашого міста».

Повернімося до Дядька. Так от, головним його захопленням була не постійна звичка міняти роботу і навіть не умиртвіння морального обличчя сусідів, там він не зустрів ніякого опору – досягти вершин його сарказму, а тим більше поборотися з ним на рівних не було до снаги нікому зі смертних. Справжньою пристрастю Дядька були суперечки. О так! Тут він розкривався повністю! Тут була боротьба! Та яка боротьба, тут була війна, винищування, апокаліпсис! Тут був противник – живий, поки ще живий і не згодний із тим, у що свято вірив Дядько. А той умів вірити до скону! І позаяк дядьків світогляд і коло інтересів дорівнював трьомстам шістдесяти градусам, а гаряча і безповоротна віра в нестандартне тлумачення подій і предметів у Дядька не мала меж, додайте до цього химерний і задержуватий характер мого родича та помножьте все це на кількість жителів нашого містечка і ви отримаєте приблизну кількість укладених Дядьком парі.

Я не втомлюватиму вас і без того злегка стомлених дядьковим товариством читачів, перерахуванням усіх суперечок, в яких брав участь Дядько, пройдуся лише по деяких. Скажу відразу, що більшість цих суперечок так і залишилися нерозв'язаними, з причини малих можливостей перевірки їх на практиці або обмеженості людського життя й терпіння для перевірки кінцевого результату. Наприклад що раніше згасне: Місяць чи Сонце? Га, який розмах? Або чи проріжеться у людини в результаті еволюції третє око? Навіщо йому це

треба було знати і ще про це сперечатися? Не знаю.

Зазвичай людина, що вступає з Дядьком із необережності в суперечку, вже через п'ять хвилин була готова визнати свою поразку під напором дядькової харизми й аргументів упереміш із часниковим перегаром. Але нам не потрібні легкі перемоги! Для початку Дядько давав нищівну характеристику для свого візаві, його найближчих родичів, їх розумового та фізичного здоров'я. Далі зазвичай ішли прозорі, некарані, але в той же час досить однозначні натяки на кровозмісний зв'язок усіх фамільних гілок протистійної сторони за участі різних тварин, аж до тотемних. Якщо цього було мало, тоді Дядько коротенько проходився по темі майбутнього покоління його противника, яке може з'явитися в результаті такого способу життя, якщо вже поточне несе на своєму обличчі всі ознаки генетичних змін. Якщо суб'єкт суперечки ще не намагався придушити Дядька, а зробити це з його майже трьохсотфунтовою тушею та бичачою шиєю було практично нереально, але в той же час подавав хоч якісь ознаки життя, то приступали до практичної перевірки предмета суперечки, якщо таке було можливим. Тут доходило до всякого: приклеювання машини до асфальту і спроби її самостійного відриву (беруть участь різні марки клею й автомобілів), протягування носової хустки через ніс і рот – тут Дядько трохи набив руку, і ми стабільно брали це очко, випивання на швидкість літра соняшникової олії разом із опонентом! Тут головне було вчасно зупинитися, точно знаю-

чи свою дозу, після якої ти зазвичай починаєш блювати – Дядько цю дозу добре знав, а противник зазвичай ні. Ну і так далі...

Я ж хотів вам розповісти, як Дядько посперечався про те, зламав він ногу чи ні. Це було на святі. День Урожаю, вже не пам'ятаю якого року – коротше, ярмарок, масове гуляння на околиці міста, непристойно величезне пожирання наїдків і розпивання напоїв. Народу було багато, тверезих набагато менше. Машини, коні, вози, трактори. До тракторів ми ще повернемося, будь ласка, не глушіть он той великий, із червоним дахом! Спасибі. Дядько зазвичай на святах пив багато і в міру, але на вигляд не п'янів – не можу ручатися за його голову, що творилося в ній у тверезому стані та чи відрізнявся зміст мозкової діяльності від п'яного стану, про це прості люди і я, в тому числі, поняття мати не могли. У всякому разі, зовнішні поведінкові ознаки особливо не мінялись, а гострота і колючість його витівок од кількості випитого ним спиртного ніяк не залежали.

У розпал масової пиятики та обжирання на свіжому повітрі, які всі міщани чомусь вперто називали святкуваннями, Дядько запропонував улаштувати перегони на тачках. Добре, що справа була восени, тачки в усіх були на ходу і тому більшості народу ідея сподобалася. Бабусі, що окупували периметр пустиря, на якому проходило поки ще занадто мирне, за дядьковими поняттями, свято і де мав відбутися Перший Великий Бриджтаунівський тачковий заїзд, зітхнули з

полегшенням. У їхні серця занадто глибоко врізалась остання масова дядькова розвага – стрілянина по диких гусях. Це було якраз на минулому святі Підготовки до свята Врожаю. Тоді Дядька й осяяла та геніальна ідея, і її також підтримали багато тих, «які не відають, що творять». Оскільки у наших краях диких качок, а втім, так само як і диких гусей можна було побачити тільки по телевізору, то виставили на поле заміну – домашніх курчат. Хто сказав, що кури не літають? Я бачив зовсім інше. У них був зовсім невеликий шанс, і деякі ним скористалися – полетіти в добрі краї подалі від цієї зграї п'яних фермерів із ружбайками, на чолі з недоумкуватим заводієм. Сотня курчат, зібраних у купу на цьому самому пустирі, після попереджувального пострілу в повітря полетіла справно, але не купчасто і вкрай низько. Інстинкт убивць мамонтів і птеродактилів затріпотів у і без того розігрітій кровоносній системі мисливців миттєво, і стрілянина почалася в усіх напрямках стихійно, але досить щільно.

Наше містечко ніколи не зазнавало нападів індіанців, але я завжди знав, що десь глибоко всередині ми до нього готові. Бабусі в першу чергу, матусі з малими дітьми в другу, із затримкою максимум на пару мілісекунд, опинилися на землі. Пір'я опускалося ще протягом півгодини, у принципі стільки ж, скільки і стихала стрілянина в околицях. Дехто встиг окопатися...

Добре, що цього разу забава обіцяла бути мирною – подумай, пробігтися з тачкою гною по купинах, чи й не дивина!

Дорога5, де наша тачка, в сараї?

Пропозицію влаштувати дербі з порожніми засобами перевезення лайна було відкинуто Дядьком рішучим помахом руки і фразою: «Це для слабаків!» Тому тачки трамбували біогумусом по самі ого-го. Дядько особисто пострибав перед стартом на кожній тачці, щоб перевірити ретельність трамбування, після чого кілька моделей було знято із заїзду зі зламаними колесами.

І ось гонка почалася! Дядько швиденько вибився в лідери, проїхавши при цьому по кількох конкурентах, основна маса тачкарів мчала за ним, але першим був не він, першим біг, а точніше котив у жовтій кепці лідера Морган Фрост! Дядько міг програти кому завгодно: Саддаму Хусейну або Мефістофелю разом із Гете, але тільки не Фросту! Фрост був із опозиції з дуже маленької та найшкідливішої меншини, з тих, хто ніколи не сміється з дядькових жартів, з тих, хто не обожнює його і не віддає щоденну хвалу небу за те, що має можливість жити поруч із такою Людиною!

– Моргане, старий пірате, скільки ти сьогодні прирізав народу? Що ти риєш у городі, забув, де зарив свої скарби? Я бачив учора рекламу по телевізору, так ти не тільки асенізацією, а й одягом тепер займаєшся? – це був стандартний набір вітань, якими зустрів Дядько Фроста. І ось зараз цей нікчема – що не здатний навіть гідно відпарувати дядькові випадати на свою адресу, а вміє тільки злісно гавкати: «Старий невдахо, закрий свій поганий рот!» – зараз бадьоро штовхав

тачку на десяток корпусів попереду основної групи, у тому числі й Дядька, який кричав нестямним голосом непристойну лайку, що від неї всі дами позатуляли собі вуха: «Фальштраф! Фальштраф!» На що Фрост тільки посміхався в усї свої три жовті зуби, обертався і показував язика. Вчоргове, обернувшись на не зовсім вдалому відрізьку траси, він зачепився ногою за купину і якийсь час іще проїхав на своїй тачці, головою у вантажі та ногами догори, а потім увесь цей людино-тачко-гній полетів на землю в районі другої бігової доріжки. Помітивши таке несподіване, але цілком заслужене щастя, Дядько видав войовничий клич гугенотів – це плем'я одних французьких індіанців – й припустив навскач, практично обігнавши свій візок. Це прискорення коштувало йому золотої медалі, або чим він там себе збирався нагороджувати за перше місце, тому що коли Дядько програє у таких змаганнях, часто сам будучи їхнім організатором, до нагородження справа зазвичай не доходить. Так от Дядько звичайно ж теж упав, причому врівень із Фростом. Деякий час вони ще повзли наввипередки, але незабаром тачки, що вчепились їм у руки, а так само стадо неандертальців, що промчало повз них, і табун коней, що іржали зусібіч, остудили їхній спортивний запал. Віддихавшись, обидва старі пердуни спробували підвестися, причому вдалося це лише одному і це був не Дядько. Він знову впав у переорану тачками та ногами, а також добре удобрену гноем землю, схопився за ногу і скрикнув непристойним словом.

– Перелом, – одноставно констатував нашвидку зібраний науково-медичний консиліум із усіх присутніх глядачів тачкового забігу.

– Ні, – академічно парирував Дядько. – Я не чув хрускоту!

Під впливом його авторитету єдність у лавах різко випарувалась і намітився розкол. Половина родонаселення – в основному зневірені домогосподарки, визнавали в Дядькові довічного інваліда. Інша половина, що в основному мочилася стоячи і сміла перечити першій тільки на людях, негативно хитала головами, навперебій пригадуючи історії про стрибки з комори, не розкриті парашути і танці того ж вечора за активної участі нижніх кінцівок. Дядько продовжував лежати.

– Це точно перелом, – прорік, врешті-решт, Фрост, який фізично не міг опинитися на дядьковому боці.

– На спір! – це вже Дядько.

– Десять доларів, що ти каліка! – прийняв виклик Фрост.

– Згоден, – це Дядько. – Хоча якщо сперечалися з приводу твоєї інвалідності, то я переміг би навіть без проведення розтину! – Дружний регіт із нашого боку. – Потрібно перевірити, – прорік Дядько, як і до цього, лежачи на купі гною та потихеньку там вже обживаючись. – Експеримент! – не закушуючи, вів далі мовлення на своїй хвилі головний учасник сьогоднішнього вечора, якому було не звикати до цієї ролі.

Великий трактор із червоним дахом підігнали швидко. Несміливі пропозиції типу: «Може, все-таки рентген...» –

було швидко затюкано тими, що бажали гострих видовищ, і їх аргументами: «Їхати довго... Всі лікарі шахраї...» та інше. Дядька та його поки ще не занадто травмоване тіло розклали на більш рівному місці з м'яким ґрунтом. Я разом із Дядьком дивився той рекламний ролик за участі подібного трактора та лампочки, яку чарівно видобували насамкінець із-під його коліс, тому я, як і він, не сумнівався в благополучному результаті експерименту.

Дядько особисто командував власною стратою, звелівши трактористу проїхатися для початку по хворій нозі, щоб переконатися, що вона зовсім не хвора, а потім уже братися за здорову. Після першого проїзду сільгосптехніки по власній кінцівці Дядько знепритомнів зовсім ненадовго, це його, звичайно, трохи стривожило, але не зупинило, і він вирішив усе-таки для порівняння проїхатись і по здоровій, щоб уже напевно! Після другого проїзду Дядька вже вирубало надовго, і партія його прихильників швидко втратила позиції в обох палатах, а її лідера через кілька годин було нарешті доставлено в лікарняну.

– Навіщо ви катували старого? – це було перше запитання, задане черговим лікарем. – Невже цей чоловік зміг стільки наскладати і так добре заховати, що йому довелося ламати ноги в трьох місцях? – це були його наступні запитання, і поки Дядько був у відключці, його дух однаково підтримував у нас силу гумору через уста цього молодого хірурга.

Дядька виписали вже наступного дня по обіді – лікарня-

ний персонал у змові з хворими звернувся з відозвою до головлікаря, пообіцявши, що вони всі помруть і позвільняються, якщо цей старий зануда залишиться в клініці ще хоч на годину.

На цьому я, мабуть, перерву свою тривалу розповідь про свого Дядька, що й так неабияк стомила читача своєю персоною. Але, можливо, ми до нього ще повернемося, якщо раптом нам стане нудно на сторінках цієї книги...

Розділ четвертий

А наше африканське свято тим часом тривало. Коли прибулі леді запитали, з якого приводу свято, то ми вирішили не втаємничувати їх особливо в наші маленькі археологічні радості, а сказали, що святкуємо Різдво. Вони з радістю погодилися, хоча до Різдва залишався мінімум іще тиждень, але їм настільки набрид піст, який їх примушували тримати в місії, та і які жінки не люблять свята, нехай навіть такі скромні! Хоча Єлен сказала, що до теперішнього Різдва ще не один тиждень, а майже три, але я не захотів із нею сперечатись – у цих ньюйоркців все не як у людей... Джеббс узагалі заявив, що, скоріше за все, ніякого Різдва немає і не було і все це казки та брехня. Але мене було не провести, я вже точно знав, що Різдво є, або, принаймні, було. Воно для мене також реальне, як святковий стіл із індичкою, пудингом, шоколадними зайцями та подарунками вранці в чобітках над каміном. Єдине, чого я не міг зрозуміти, чому для деяких Новий рік є більш важливим святом, ніж Різдво? Наприклад, та ж Єлен розповідала, що у них у Росії всі старання господинь проломити їжею столи спрямовані саме до Нового року, а на Різдво, яке, напевно, через свою неправильну християнську любов переставили після Нового року, вони доїдають те, що залишилося, ну а якщо не вистачає, то готують недоварену пшеницю – називаючи її при цьому Kutya!

Ну, Росія дика країна, в якій правлять ведмеді, хоча он у китайців зовсім пізніє запалювання. Джим говорив, що до них Новий рік узагалі в лютому доходить і то постійно в різні дні! Як вони знають, коли до свята готуватися? Хоча що їм так готуватися – у них і так щодня на обід рис. Але так у них хоча б був час із нього тортик із індичкою виліпити... А чи є у них Різдво, вони взагалі не признаються.

Але бог із ними, з китайцями і з їх нещасними мільярдами населення, кому вони цікаві? Мені ні. Мені цікаво, чому деякі люди вважають Новий рік головнішим Різдва? Ви ж не святкуєте Новий Місяць або Новий Тиждень і тим більше Новий День? Хоча згадую, був якось у того ж Дядька недовгий період, коли він святкував щодня Новий День. До нього якраз дуже несподівано, але якнайучасніше, приїхав старий родич із Кентуккі. Дядько ніколи його до цього не бачив, і тому так за ним насумувався за все своє життя, що не відпускав його зі свого будинку й обіймів майже два тижні, протягом яких вони ввели святкування не тільки Нового Дня, але поступово деградували до святкування кожної Нової Години. Не знаю, куди ще частіше можна було відкорковувати пляшки і яких нових святкових поділів часу дістався б Дядько зі своїм уже не радісним тоді чи то дівером сестри тітчиного чоловіка, чи то свекром двоюрідного племінника батькового брата, але тут повернулася з чергової поїздки по святих місцях богомільна тітонька Джинджер. Вона швидко припинила цей тривалий, за словами сусідів, п'яний дебош,

який Дядько, хай нерозбірливо, але все ж намагався подати у вигляді «трчого симпозму». Бідолашному кентуккському родичу було вчинено коротке, але глибоке дізнання на предмет його петрання у генеалогічних гілках, коренях, стовбурах і дуплах родини Джонсонів, за результатами якого цього представника тютюнового штату, що не набрав жодного балу, було названо самозванцем і за двадцять чотири секунди виставлено за двері з усіма своїми півтори валізами речей, бо на інші півтори валізи той мав необережність зіграти з Дядьком у віст.

Буквально через чверть години бідолашного мандрівника з Кентуккі було радісно знайдено своїми щасливими родичами з сімейства Девіс, які живуть на протилежному боці вулиці й трохи навскоси. Про це ще через чверть все тієї ж години тітоньці Джинджер повідомила через огорожу заднього двору сусідка, додавши, що Дядько міг би і раніше випустити бідолаху на свободу, якби він хоч раз за цей час вибрався на вулицю і глянув на будь-який паркан, де він неодмінно помітив би оголошення про розшук із обіцяною винагородою за будь-яку інформацію про місцезнаходження жертви, ну або хоча б якихось її цінних і розпізнаваних органів. Щоправда, в людині, променисто усміхненій з кожного паркану і стовпа нашого міста, було вкрай важко впізнати того зарослого та неохайного типа, якого півгодини тому тітонька спустила з нашого ганку. Дядько згодом дуже шкодував про згаяну винагороду, яка могла б хоч частково відшкоду-

вати непоправну шкоду, завдану двотижневою п'ятикою магазинному складу, бо самими дядьковими вибаченнями, що сильно девальвували протягом останніх сорока років спільного життя, тітонька Джинджер уже не задовольнялася. Думку самого родича з Кентуккі з приводу подій, що відбулися, дізнатися не вдалось у зв'язку з тим, що як тільки він трохи відійшов та почав знову впізнавати людей і відрізняти їх від чортів, у відсутності яких його весь тиждень дружно запевняла вся родина Девіс, його було негайно відправлено назад додому в закритому фургоні під покровом темряви, причому маршрут відступу було прокладено так, щоб він ні в якій мірі не міг пройти повз будинок Дядька або місце його можливого перебування.

Та бог із ним, із Дядьком і його святом Нового Дня. Зараз він далеко, а в нас ніч, світять зірки, горить багаття, ми доїдаємо персики, п'ємо спирт і ми святкуємо Різдво. Ще мені гріє душу маленька гілочка щастя в Божій книзі, й настрій хороший, і всі кругом чудові люди, навіть Джеббс, який уже починав обмацувати вбрання Ельзи не тільки очима. Коли фляга й консервні банки спорожніли, а животи наповнились, надійшла черга головної страви. Я дістав Біблію, черниці як по команді вирівнялись, од чого Ельзина права грудь вислизнула з лівої руки Джеббса, й обидві сестри завмерли в першій позиції сидячи.

– Вільно, – сказав я їм. – Сьогодні обійдемося без вечірньої молитви.

Я розкрив книгу на потрібній сторінці, вийняв чарівну гілочку і почав крутити не менш чарівну цигарку. Черниці, побачивши, що це була помилкова тривога, розслабилися, коло сили було відновлено, і запалена папіроска, поступово зменшуючись, почала свою неквапливу подорож по заблуканих душах проти годинникової стрілки. На четвертому колі папіроска видихалася, ми ще більше розслабилися, відносини ще більш потеплішали і навіть почали злегка підігріватися з одного боку: Джеббс взявся за другу грудь Ельзи, а я поступово напідсідав до Єлен, так що наші коліна один раз стикнулись, але вона трохи відсунулася. «Непогано, – подумав я. – мені цих сексуальних вражень вистачить на деякий час». Але зупиняюсь я не збирався і знову по мікронах почав зміщуватися в потрібний бік. Джима наші статеві кружляння мало цікавили, він дивився в зоряне небо, наче бачив його вперше. Єлена теж, щоправда, постійно дивилася в небо, періодично кидаючи погляди на Джима і відсуваючись од мене до нього.

– Ой, зірка впала! – глибоким голосом прогуділа Ельза, тим самим маючи привід вирватися з обіймів Джеббса й оговтатися.

– Це не зірка, це метеор, – голосом екскурсовода з планетарію поправив Джим. – Дивно... У грудні...

– А-а, – звичним голосом людини, що нічого не розуміє, глибокодумно прорекла Ельза. – А ти розумний? – це прозвучало вже як образа, і було помітно, що вона пішла в на-

ступ на Джима. Але він ніколи не звертав на такі речі уваги, і зазвичай із його кривдниками розправлявся я.

– Просто читаю багато.

– Так? – це вже Єлен відкрила другий фронт. Я негайно за це вхопився.

– Так! Джиммі, знаєш, який у нас розумний, майже такий же, як я сильний, – я підвів руку, зігнув її і напружив біцепс, виставляючи його напоказ, вийшло досить ефектно, хоча і недооцінено присутніми – темно, напевно, було.

– І про зірки все знаєш? – запитала Єлен, розвернувшись і намагаючись заглянути Джиму в вічі, аби не бути враженою розміром моїх м'язів.

– І про все! Я ж сказав! – Я не втрачав надій і напружив другу руку все з тим же успіхом.

– Як цікаво... – знову сказала Єлен.

Щось у її голосі мені не сподобалось, і я опустив руки.

– А що це за яскрава зірка? – Ельза вказала кудись Єлен за спину, всі, крім мене, озирнулись, і в Ельзи з'явилася, нарешті, можливість вивільнитися з-під занадто братської опіки Джеббса та встати.

– Це не зірка, це планета. Венера, – продовжував мудрувати Джим. – А ось там Марс, решта не видно озброєним оком.

– А якщо в приціл подивитися? – запитала Ельза. Джеббс засміявся, чи то просто так, чи то зі злості за перервані пестоші – не зрозуміло, хоча всім було ясно, що дивитися в

приціл гвинтівки на зірки пуття мало, якщо тільки він не оптичний.

– Тут прицілом не обійдешся, тут потрібен телескоп, – як завжди спокійно, ніби розмовляє з дітьми, відповів Джим. – Мій удома залишився, а то б я вам показав цю красу...

– Ну, я думаю, що ти і так зможеш показати нам усю свою красу, – Ельза почала наближатися до Джима найрозв'язнішою ходою зі свого нью-йоркського, та й не тільки, минулого, проводячи паралельно вендеттівські дії по відношенню до Джеббса та й просто позиціонуючи себе центральною фігурою вечора.

Джиммі ніяк не відреагував на її демарш і продовжував дивитися вгору. Прийшовши в порожнечу, Ельза розвернулась і потупала на своє місце миритись, а я тільки зараз зрозумів, що так багато слів поспіль у спілкуванні з малознайомими людьми я чув від Джима тільки в шостому класі. Тоді до нас у школу прийшов новий учитель і з необережності, а може, і з легкої руки своїх нових колег-інтриганів, які не попередили новенького, що у нас навчається такий хлопчик, як Джим Гаррісон, ледве урок почався, як новенький відразу ж почав робити Джиму зауваження за те, що той не слухає вчителя, а читає на уроці якусь книгу. Хоча навіть не читає, а мабуть, просто розглядає картинки, тому що читати з такою швидкістю, з якою він гортає сторінки, неможливо. Джиммі ніяк не відреагував на його зауваження – він просто не міг собі припустити, що хтось може звертатися до нього під

час уроку і тим більше вчитель. Коли ж молодий і до цього пам'ятного в його житті уроку і ще не до кінця досвідчений викладач підійшов до Джима і взяв його книгу, той підвів, нарешті, на вчителя свій погляд.

– Це підручник з термодинаміки для третіх курсів технічних коледжів? Ти можеш скільки завгодно його дивитись, але ти не знайдеш тут порнолистівок, якщо, звичайно, їх тут не сховав твій батько! – Самогубець засміявся істеричним сміхом своєму останньому жарту, обертаючись при цьому до класу в пошуках підтримки, але відповіддю йому була тільки мертва тиша і дзижчання мухи.

– Я його читав, – своїм звичайним спокійним голосом, яким він зазвичай розмовляє з ідіотами та хом'ячками, сказав Джим.

– На уроці?

– Так.

– І як же ти при цьому збирався слухати вчителя, отримувати знання, так би мовити? – Цього разу божевільний учитель уже не шукав підтримки в класі, а спробував просвердлити поглядом лоб Джима.

– Які знання? – Складалося враження, що Джим просто зводить його з розуму, але я-то насправді знав, що Джиммі в цю хвилину абсолютно щиро здивований.

– Нові!!! Нові, потрібні знання! За якими діти і приходять до школи! – Не буду вам нагадувати, дорогі моему серцю вісімнадцять читачів, що в суперечці програє той, хто пер-

шим починає кричати.

– Я їх і отримую, – Джим відповідав так, як ніби кричали зовсім не на нього. – Ви мені заважаєте, – і лагідно простягнув руку за своєю книгою.

– Ну, це вже нахабство, – вчитель перестав кипіти і перейшов у стадію шипіння та сопіння. Клас тим часом потишеньку робив ставки. Ставили на те, що новачок вибіжить із класу ще до дзвінка, або на те, що він не зможе встати зі стільця до кінця уроку, на перемогу самого вчителя ставки не приймалися. – Зараз же до дошки і розповідай про те, про що я щойно говорив.

– А що за предмет? – запитав, підводячись зі свого місця Джим.

– Що? Що за предмет? Ти не знаєш? – опонент втрачав залишки терпіння та слини.

– Ні.

– Біологія у нас сьогодні! А не... Не... – Вчитель спробував швидко прочитати напис на обкладинці книги, але не зміг – очі були залиті кров'ю.

– А тема?

– Походження життя на Землі! – Ось тут наша вражина помилився, тому що він іще на початку уроку повісив на дошці плакат із якимись грибами, а я хай і не такий розумний, як Джиммі, але все ж таки в змозі відрізнити гриби від не грибів. А тим часом Джим вийшов до дошки.

– Існує багато теорій походження життя на Землі, й нау-

ка досі жодну з них не може визнати остаточно достовірною. Основною на цей момент є теорія еволюції Дарвіна, але у неї... – і Джим почав швидко та без запинки зачитувати цілу наукову доповідь, і невтаємничені цілком могли подумати, що він робить такі доповіді щодня, а не раз на рік в особливих випадках. Що він бере з собою в школу до десятка книг і прочитує їх уже до четвертого уроку. Потім він починає щось писати і креслити у своїх зошитах, що – боїться запитати навіть директор школи, він потрапив торік якось під каток Джиммі, маючи необережність запитати його про оборотні матриці в математиці.

Тому всі ці роки система американської середньої освіти жила спокійно за своїми законами, а Джим за своїми, і перша до нього не лізла, бо відчути себе цілковитим тупицею перед усім класом бажаючих було мало. Цьому новенькому не пощастило, ніхто не хотів йому зла, і Джиммі в тому числі, але нещадному богу знань потрібні періодично криваві жертвопринесення, і воно було принесено. Через півгодини, коли Джиммі щойно закінчив розглядати всі мінуси креаціонізму і вирішив більш детально зупинитися на теорії самозародження Опаріна-Холдейна, нарешті продзвенів дзвінок. За цей час він так обробив новенького своїми метеоритними спорами, електромагнітними полями та іншою нісенітницею, яка агресивно впливає на неорганічну матерію, що той сам перетворився на шматок нематеріальної нісенітничі з ослабленою краваткою під розкритим ротом. Після

уроків колеги все-таки над ним зглянулись і повели бідолаху відпоювати в паб, по дорозі примовляючи: «Так... А що ти думав, у нас таких багато... Уяви, як нам...»

Навіщо Джиммі взагалі ходив до школи, мені ніколи не було зрозуміло. Також мені ніколи не було зрозуміло, чому він не пішов в університет, хоча міг би вибрати будь-який або відразу декілька – отримати для нього грант із його напханою всякою всячиною та розкладеною по полицях із ярличками рум'яних знань головою – не становило б особливих труднощів. Але Джим заявив своїм домашнім, що в коледж він не піде, не бачить у цьому сенсу – він давно вже пройшов заочно як політехнічний, так і політологічний курси (не знаю, навіщо він повторив те саме слово двічі, напевно, для посилення ефекту). І тепер він хоче кілька років помандрувати, на що його мама відповіла глибокою непритомністю, а тато двома попереджувальними пострілами в повітря. Протягом десяти хвилин, поки мама намагалася самотійно повернути себе до тями, а тато шукав у гаражі запасні патрони, Джиммі швидко зібрався, вийшов із дому і попрямував по нашій вулиці у напрямку до виходу з цього світу. Я жив од нього за два будинки і, як і всі сусіди, вискочив на звук пострілів на вулицю. Дядька не було в цей час у місті, тому стрілянина могла означати і щось серйозне. Джим сповільнив крок біля мене і моєї хвіртки і сказав: «Я їду помандрувати. Ти зі мною?» Я відповів: навіщо він задає дурні запитання, замість того щоб сказати, чи брати з собою зимові

речі? Джим припустив, що, можливо, це надовго, на що я відповів: «Тим краще! Мені потрібно сім хвилин!»

Моє прощання з батьками пройшло в більш спокійній, ніж у Гаррісонів, обстановці: тато дивився на мене зі стіни, як завжди, бадьоро, він був у формі, погонах, медалях і явно схвалював мої дії. Мама, як завжди, переживала, але все ж таки дивилася ласкаво з сусідньої фотографії, і від неї я теж отримав благословення. Не могли, напевно не могли бути у такого чудового сина якісь пересічні та непрогресивні батьки.

Дядька, як я вже сказав, не було вдома, але воно й на краще, бо він напевно причепився б до нас. Дійшли б ми з ним максимум до околиці міста, до якої-небудь милої пивнички, де негайно б почалася фієста на честь нашого від'їзду, яка майже напевно перейшла б у банальну пиятику, що закінчилась би, як завжди, нетранспортабельністю частини тих, що відбувають, і традиційним викликом поліції.

Тітонька Джинджер задала тільки два практичні запитання: чи повернемося ми до обіду і чи взяв я теплий светр? Речі я упакував швидко, тітка збрала пакет із провізією, поцілувала мене в чоло й урочисто подала колекційний примірник Біблії, який зазвичай продавався в її магазині по дванадцять доларів. Я дуже зрадив її подарунку, тому що як пам'ять про дім і тару для останньої гілочки марихуани ще минулого сезону я прихопив перше, що потрапило під руку, і це був каталог племінних корів штату за 1964 рік, але варіант, запропо-

нований тіткою, був набагато легшим, компактнішим і безпечнішим, і я її розцілував. Поки тітонька, сплакнувши, ходила на кухню перевіряти, чи не збігло у неї молоко, – вельми несподіване припущення, висловлене її милим і турботливим племінником, – чарівна гілочка перекочувала з розвороту з голштинськими рогатими красунями в шосту главу Буття, ближче до Ноя. Коли тітонька повернулася, повідомивши, що у неї на плиті немає молока, то поцілувала мене ще раз, знову сплакнула і сказала свою знамениту фразу про те, щоб я завжди пам'ятав, що в цей книзі (я якраз засовував Біблію в рюкзак) я знайду відповіді на всі питання і в ній зберігається найголовніше! Тепер я вже не міг із нею сперечатись, обійняв її й побіг на вулицю до Джима. По дорозі я подумав: «Як дивно...» Як дивно влаштована наша пам'ять – якісь важливі речі ми не запам'ятовуємо, а всяку нісенітницю можемо пам'ятати все життя. З малого малечку я щонеділі ходив із тітонькою в баптистську церкву (Дядько з нами, природно, не ходив – за словами тітки, він готувався горіти у вічному пеклі й тому збирав сили та жир на дивані). Замість казок мені читали житіє апостолів, замість віршиків я заучував псалми, але особливо мені подобався хорорий спів, а зараз нічого з цього не можу згадати, жодного рядка. Але зате одного разу кинута Дядьком фраза про те, що Біблія – книга, яку найбільше крадуть у світі, засіла в мені назавжди...

Мої думки вже біля самої хвіртки обірвав постріл – татусь

Джима знайшов усе-таки додаткові патрони та перестав стріляти в повітря, бо листя на голову в травні не опадає, а якщо й опадає, то не разом із гілками. У цьому місці я вже пошкодував, що сьогодні немає вдома рядового Джонсона, який би зміг своїм широким задом прикрити наш відхід. Тому нам із Джимом довелося рятуватися банальною втечею, але все ж таки я встиг крикнути йому та всім присутнім глядачам: «Ми не тікаємо – ми стартуємо!»

Стартонули ми досить хвацько і за два роки об'їхали половину Штатів, а за другі два – майже всю Європу. До речі, коли вперше нелегально перетинали кордон, один хлопець, колишній кубинець, що прилаштував нас фіктивними партнерами з танців на круїзний лайнер, який відпливав у Старий Світ, сказав, що вперше бачить двох ідіотів, які намагаються нелегально залишити Америку, а не навпаки. На це я відповів, що це початок нового чотиривікового циклу міграції у зворотний бік, що ми перші, але скоро за нами попруть, і йому треба бути наготові.

Щоб описати всі наші лихі та добрі пригоди, то треба писати окрему книгу, а я і цій ледве даю раду, так що як-небудь іншим разом.

І тільки одного разу в один із найбільш кепських моментів нашої важкої подорожі, коли хотілося кинути все і повернутися до тітчиних пирогів, Джим запитав мене, тільки раз: «Не шкодуєш?» На що я, хто прокляв до цього моменту вже не один раз усе на світі, включаючи Джима, а особливо са-

мого себе і ці важезні мокрі мішки, зміг, витримавши паузу, відповісти з гідністю і ще більш коротко, ніж він: «Ні».

Розділ п'ятий

Знову повертаємося до Африки, де приблизно в центральній її частині, якось раз поза графіком... ми попоїли, випили, закурили і почали рахувати зірки поспіль, а точніше деякі з них, які за трагічним збігом обставин виявилися зрештою планетами.

– А цікаво, скільки їх там? – романтично запитала Єлен, класично при цьому обнявши руками зігнуті в колінах ноги.

– Зірок не лічено, а планет дев'ять, – подав зі свого кутка розпусти голос Джеббс, він відчув, що цього вечора мають успіх розумні хлопці, і теж вирішив себе показати з потрібного боку.

– Та це я знаю, у мене в школі з астрономії було відмінно...

– Це раніше було дев'ять, зараз вісім, – акуратно поправив Джим.

– Одна загубилася? – Ельза зайшлася сміхом.

– Ні, просто кілька років тому астрономи вирішили, на решті, позбавити Плутон статусу планети.

– На ній, напевно, бідолашні інопланетяни понапивалися з горя. – Ельзу було не зупинити з її сміхом.

– Зачекай, зачекай, – я навіть прокинувся. – Ти хочеш сказати, що простим голосуванням можна вирішити, скільки у нас планет???

– Звичайно.

– Бути цього не може, – Єлен продовжувала демонструвати зразок жіночої поведінки в режимі «ненав'язливе зачарування, яке нічого не обіцяє», поклала руку Джиму на коліно і подивилася йому дуже глибоко у вічі. – Я все життя прожила, впевнена, що у нас дев'ять планет, а виявляється, їх уже вісім? Та ще й міняють їх кількість, коли цим звіздарям заманеться? Я завжди вважала, що є речі незмінні на землі, як сама Земля, кількість планет навколо неї, Сонце і Місяць, як те, що Ісус Христос, Син Божий був посланий нам, щоб спокутувати...

– Те, що Ісус Син Божий теж вирішували голосуванням...

– Що??? – Єлен підстрибнула, деякі підхопилися.

– Що ти сказав?! – заспівав наш різноголосий, але єдиний у своєму пориві курячий хор.

– А ви не знали? – Джим єдиний залишився сидіти і при цьому навіть не спітнів. – У четвертому столітті на одному з перших Вселенських соборів думки розділились: одні єпископи вважали, що Христос Бог, а інші, що він напівбог. Проголосували. І тих, хто вважав Ісуса напівбогом, оголосили еретиками і заслали подалі, а Христа оголосили Богом і спокійно прийняли закон про Трійцю...

– Як це? – це я.

– Бути цього не може! – це Джеббс.

– Я не вірю. У Біблії про це ні слова, – це Єлен.

Ельза теж розкрила рот, аби теж сказати що-небудь отаке,

але всі фрази лексикону з її розділу під назвою «Отакє» вже встигли вимовити трохи раніше, і вона не знайшла нічого кращого, як зафіксувати свою відкриту щелепу в просторі.

– Ну, в Біблії багато про що не сказано! – Джиммі явно розпалювався, і я відчув себе на гарячому стільці того вчителя-новачка. – Не сказано, наприклад, що церкви потрібно будувати, що потрібно поклонятися Йому через посередників-попів, що потрібно буде кому-небудь узагалі поклонятись, у тому числі зняряддю Його смерті! Він навчав любові та мудрості, але люди, як завжди, все зрозуміли по-своєму, переінакшили, навігадували собі релігію, натаскали в неї чортзна-чого, як сороки, дві тисячі років відполіровували все це, і ось вам, будь ласка, тепер, щоб пройти обряд хрещення, потрібно обов'язково з собою новий рушник принести – інакше неправильно, не за обрядом! Ніби Христос, коли прийшов до Івана хреститися, той його відразу: «А де твій чистий рушник?» І тут голос зверху громовий: «Він зі мною». А потім інший, трохи тонший: «Пускати вже голуба?»

Ні, звичайно, не так усе це було! Хрестили просто так, у чому прийшов або без усього, головне в воду занурити. Та й не це головне, головне суть! А зараз? Звідки взявся цей рушник? У який момент? На хресті він, чи що, на їхню думку, кричав: «Про рушники тільки наступного разу не забудьте!» Або потім, коли через три дні з печери виходив і собі під ніс: «Так. Це зробив. Це зробив. Ну, все – я пішов, а вам я

роблю зауваження і попрошу про рушники надалі не забувати...» Ну не маячня? Звичайно, безглуздя! І придумали його люди. Люди, які придумали після нього релігію про нього, спростили схему юдейства, додали дечого і... вуаля, новий продукт на ринку релігійних послуг!

Усі вже сиділи, бо слухати це стоячи організм відмовлявся. Єдиною людиною, в якій збереглися залишки артикуляційних здібностей, був я, і ця людина мовила не своїм голо-сом: «Джиммі, ти грішна людина, ти не віриш ні в що святе...»

– Ні, я теж вірю, – продовжував ховати свою безсмертну душу Джим із якимось нездоровим блиском в очах. – Але не в релігію, а в Бога, не в попів і в бородатого дядька з трьома обличчями. Я вірю в Бога-творця, в Бога-всесвіт, в Бога, який оточує нас, кожною своєю часткою і частиною якого є й ми з вами. Я не вірю, щоб хтось за сім днів створив увесь величезний всесвіт, а потім кілька тисяч років спостерігав за однією планеткою, як там його підлеглі поведуться, праведно? Кому накине грішок, кому скине за хорошу поведінку, як на рахівниці, й так за всіма шістьма мільярдами! З одного боку – тиждень на всю світобудову, з іншого – така ось дрібнувата бухгалтерія – маразм якийсь старечий. Не вірю! Не той масштаб у цього Когось! Чи він тільки християн підраховує, на три основні купки розкладає? Мусульман інший товариш підраховує. А буддисти, юдеї, індуїсти – у кожного свій рахівник там сидить, чи що? У них там конкуруючі

аудиторські контори? А як вони повноваження ділять? У них як у нижній палаті конгресу – кількість місць за населенням штату? У кого електорату більше – у того і стіл масивніший і рахівниця, та й сам Бог більший. Наш – найбільший: у нього майже контрольний пакет, решта менші. Фігурку Будди я в магазині бачив – не дуже велика. Ха, а це що за пігмей розфарбований щось на горіхах рахує? А, не звертайте уваги – це маорійський Іо, за останнє жертвоприношення очки нараховує!

Джиммі підхопився, я подумав, що зараз його вдарить блискавка, і на секунду навіть примружився. Але він вів далі, як нічого не сталося:

– Чи не так! Ніякого небесного конгресу немає, ніякої канцелярії з рахунками не існує – Бог один, він правильний і він наш! А всі інші: китайці, індуси, араби та інші – безпросвітні грішники і прямують після смерті просто в пекло! Ну, а якщо людина віру міняє, тоді як? Прізвища його безсмертної душі з одного списку «правильних» у список «неправильних» перекладають, так, чи що? Знову бухгалтерія виходить! Знову баланс не сходиться... А секти християнські, їх куди, в який список? Адже вони теж вірять у Христа, але трохи не так. Теж у пекло? Апостол Петро їх припроваджує та примовляє: не так, милі, треба вірувати, не так – от запитали б у старших товаришів із центрального району Рима, вони в курсі, вони на цій темі давно сидять...

Про полювання на відьом, продаж індульгенції та різ-

них священних реліквій дрібним і великим оптом у середні століття можна взагалі не згадувати. У кожному місті можна було купити кілька цвяхів, якими Ісуса розіп'яли, із трісок Животворящего Хреста, якщо їх зібрати разом, напевно, можна буде будинок двоповерховий спорудити. . .

Чи все-таки простить усіх грішників-іновірців Ісус, пекло ж теж не гумове, та й ці невтомні китайці. . . Та до того ж він і добрий, увесь, за словами очевидців, так що напевно простить. Але тоді тим більше різниці немає, як вірити! А подробицями і курзою-верзою, що хочеш, за дві тисячі років обросте. Он, у Росії, – Джиммі навіщось кивнув на Єлен, – Леніна всього через сімдесят років уже святим вважали. Якби комунізм не луснув у них, то ще років через двісті вже про божественний статус заговорили б, потім голосування, хто проти – на вогнище, тобто до Сибіру і, будь ласка, нова релігія – метод випробуваній.

До речі, про вогнища. Ось Жанну д'Арк, запеклу грішницю, спалили на вогнищі, як вважали по заслугах, за вирок церковного суду. Душу відповідно переправили в пекло. Але тут, на землі, швиденько розібралися років через двадцять і виправдали. Там, у пеклі, її відразу з каструлі вийняли і перевели в менш гарячий цех, куди-небудь по госпчастині. А коли діло до блаженізації та канонізації пішло, тоді, звичайно, пекельне начальство забігало, телефони задзвонили: «Як! Чому? Стільки років? Чим ви там узагалі займаєтесь?» Її, звичайно, швиденько знайшли, відмили й урочи-

сто двом ангелам передали. Ті її під білі рученьки підхопили, під трубну музику нагору піднесли, а мільярди грішників плакали і витирали сльози – не кожного віку таку мелодраму подивишся!

– Та ні, звичайно! Все не так було! Це була помилка, – зібрала всю мужність у маленький кулачок, а літери в слова маленька, але хоробра Єлен.

– От! Помилка! – вів далі цей страшний чоловік, в якому я рішуче перестав упізнавати Джима Гаррісона. – А може, це була не єдина їхня помилка? Може, тільки самі помилки і були? Починаючи з Петра? Суціль – самі помилки. Звалювали їх у купу, вони гнили сотні років, поливали їх кров'ю та слізьми, у результаті отримали якісний перегній із людей – християнську релігію, в якій самій уже давно не спостерігається ніякої єдності. У конкуруючих фірм справи не кращі – там, звичайно, не той обіг, але зате більш цілісненько, збитенько-прибитенько, але однаково, дуже багато натаскано, навігадувано...

– То що, ти вважаєш, що Христос не був Богом? – Ельза, нарешті, перестала шукати свій сміх, який кудись закотився, і задала перше й останнє розумне запитання у своєму житті.

– Як на мене, то ні, – підписав собі остаточний вирок Джим.

– І ким же він, по-твоєму, був? – обережно, як у людини з гранатою без чеки, запитала Єлен.

– Пророком.

– Пророком?

– Так, пророком. Як Мухаммед, як Будда, Конфуцій, Лютер, як багато інших, яким відкрилась Істина, ну або хоча б частина її. Хтось доходить розумом великих знань, хтось менших, хтось пізнає Бога-світ з одного боку, хтось з іншого. Комуś відкривають завісу таємниці, а хтось і в розчинені двері не може увійти або боїться... У різних релігіях Бога називають по-різному, але він один. Це визнають усі релігії, в цьому вони мають рацію. Але кожна з них називає Його по-своєму, і кожна з них у цьому вже помиляється. Кожна релігія вказує, як потрібно поклонятися своєму богу, і тут вони зовсім уже помиляються. Хтось не їсть свиней, хтось корів. Хтось не працює в суботу, хтось у неділю. Ці не так моляться, ті не так хрестяться. Все це придумано людьми, а не Богом. Думаєте, Бог просить, щоб йому молилися? Поклонялись? Амбіції і марнославство притаманні людям, не Йому. Він і так вас створив, ви і так частина Його. А Він частина вас. Скажіть, чи потрібно вам, щоб вам поклонявся ваш середній палець на правій нозі? А на лівій? Так от, ніхто нікому поклонятися не мусить. Поклоніння придумали люди, так само, як і владу, управління і будь-яку релігію.

Джиммі, врешті-решт, відбомбився по церкві, заспокоївся і повернувся на своє місце. Ще через мить він знову почав дивитися на зірки, як нічого й не сталося, чого не можна було сказати про інших. У Джеббса різко виявився правець – він застиг із розкритим ротом і розчепіреними паль-

цями у формі грудей Ельзи. Сестри сиділи, вчепившись одна в одну, і дивилися на Джима, як бандерлоги на обіді у Каа. Який я сам мав вигляд збоку, сказати не можу: відчувати я нічого не відчував, але ворушитися теж не міг. У найтяжчі моменти Джимової промови я міг тільки заплющувати очі, але тоді мені бачилася страшна картина, як тітонька Джинджер у білому балахоні «Ку-клукс-клану» і своєму кухонному фартусі, зі смолоскипом у руці на чолі натовпу інших білих балахонів, які прив'язують Джима до стовпа і підкладають хмиз, поволі та важко повертається до мене і вказує на мене перстом.

І хто тільки міг подумати, що це все сидить у нього в голові! Тітонька Джинджер уже точно не могла, вона завжди ставила Джима мені за взірєць – адже він перечитав усі релігійні книги в нашому домі й завжди жваво цікавився цією темою, але він ніколи не висловлював своєї думки, і хто міг знати, що вона в нього така!

Я ніколи не був релігійним фанатиком і походи як до церкви, так і до дантиста сприймав із однаковими пропорційно змішаними відчуттями необхідності й відповідальності. Але щоб так до цього ставитись! У цю хвилину я був готовий видати службі безпеки Святого престолу головного еретика тисячоліття тільки за те, що він щойно зламав частину мого світу! І справа навіть не в підсмажених боках індички та в подарунках, що не поміщаються в червоні валянки над каміном! Просто так не можна... не можна, Джиммі...

вголос так точно не можна. Ні, може, ти десь і маєш рацію! Може. Але чим чорт не жартує, а раптом там, нагорі, все-таки сидять, стежать і планомірно підраховують? Я мимоволі задер голову догори та почав придивлятись і прислухатись. І майже почув стукіт кісточок на рахівниці, але виявилось, що це звук не з небес, а з землі – це Джеббс почав чимось стукати в ящику. Чимось виявилася ще одна фляга – цього разу з віскі. Джеббс усе-таки сволота, але з запасом! Він заходився знову жартувати, щипати Ельзу, та почала заклично верещати, і світ потихеньку зарухався далі, а разом із ним нова фляга по колу. Всі потроху заспокоїлись, а алкоголь прибрав залишки важкої розмови.

Але через деякий час я зрозумів, точніше, відчув краями зору та розуму, що нас стало більше. Він з'явився не раптово. Не можна сказати, що він узагалі з'являвся, навіть не можна сказати, що я його раптом побачив. Таке враження, що він завжди сидів, увесь вечір між Ельзою і мною. Хоча я точно пам'ятаю, що там нікого не було, але весь вечір усі потроху рухались і переміщались, і після бенефісу Джима, коли все завмерло, а потім знову ожило, нас було вже не п'ятеро, а шестеро. Не знаю, чи зрозумів я це першим, але першою відреагувала, як завжди, Ельза – центральна фігура будь-якого вечора, від літературних читань до садомазохістських оргій. Передаючи вчергове флягу, вона, нарешті, відреагувала на чужака, одягненого чи то в балахон, чи то в простирadlo, зойкнула, а точніше гикнула і спробувала підвестись, але

ситна вечеря та спирт утримали її тіло на землі, тільки злегка його похитавши.

– Ой, а хто ви? – вдруге гикнула Ельза, утримуючи баланс виключно завдяки флязі в правій руці та витріщившись на незнайомця, хоча до цього вона кілька разів автоматично передавала йому віскі. На цей раз не тільки я, але й усі інші зрозуміли, що серед нас чужий. Незнайомець у відповідь лише лагідно всміхнувся, звичним жестом узяв із рук Ельзи флягу, сьорбнув, передав її мені і склав руки на животі. Я зробив ну дуже великий ковток, сподіваючись, що після цього видіння зникне, але воно тільки почало злегка двоїтись. Я заплющив очі, думаючи, що незнайомець після цього пропаде, але побачив лише, що тітка Джинджер усе ще на місці й продовжує керувати масовими стратами, тому швиденько розплющив очі знову. Незнайомець сидів на своєму місці й двоїтись перестав. Я передав флягу Єлен, що, не встигнувши як слід відійти від першого шоку після монологу Джима, з легкістю впала в другий, при якому вливальні рефлекси були ще частково збережені, а ось ковтальні вже були геть відсутні, й вона похлинулася. Спритний Біллі встиг підхопити півфляжки, що випала з її рук, дав вихід своєму стресу через відчайдушне плескання по пружній жіночій спинці.

– Обережніше, пані Соколова, так і захлинутися недовго, – мовив незнайомець.

– Ми хіба знайомі? – повільно вимовляючи всі літери разом із пробілами та іншими розділовими знаками, запитала

Елен.

– Ну, певною мірою, ми всі знайомі, – відповів незнайомець зі своєю все тією ж напівпосмішкою.

– Ми навіть усі, в якійсь мірі, всі родичі, – підхопив зі свого кутка Джим, єдиний із усіх, хто не злякався незнайомця, а скоріше за все його навіть і не помітив.

– Це ж як? – запитав Джеббс, до якого повернулася фляга, а разом із нею і дар мови.

– Є теорія, що все людство зародилося в Африці й походить від однієї жінки, щоправда, було це кілька сотень тисяч років тому, – виписав довідку Джим.

– Так, це не дуже далеко звідси було, – незнайомець труснув рукою кудись у темряву за нашими спинами. – Тільки клімат був трохи приємнішим, зараз спекотно занадто, – руки знову сховалися кудись у складки балахона, і з'явилася ледве помітна посмішка, що вже почала мене дратувати, її наступного разу я вже назову злісною посмішкою.

Повисла і почала повільно розгойдуватись, як маятник годинника, пауза. Фляга закінчилася на Джеббсі, але ніхто не шкодував про це – мені так точно було вже достатньо вражень на сьогодні.

– Ну, добре тут у вас. Дякую за частування. Дякую за розмову. Мені вже пора, – незнайомець почав розкланюватись, але тільки на словах, тіло в цьому прощанні поки що не брало участі, зате випускало безлімітний запас злісних посмішок.

– Та ми ж і не поговорили до пуття, – відповіла за всіх господиня вечора.

– Ну, щоб розмовляти, не обов'язково вимовляти слова, тим більше, що сказано сьогодні було предостатньо, – незнайомиць учергове посміхнувся, але тепер ніби не сам собі, а Джиму. – Але перед відходом я хотів би вам віддячити, добрі люди. Чого б ви хотіли?

– Тобто? – я вирішив включитися.

– Ну, які у вас є бажання?

– У мене? – Я подивився на Джоббса, що сидів навпроти мене, на порожню фляжку біля його ніг, потім на недопалок чарівної папіроски, що валявся поруч, і зробив, як потім виявилось, злегка поспішний вибір. – Ще б косячок, а краще два!

– Так один чи два? Тут важлива точність, – і мене осяяли посмішкою мудрої черепахи та поворотом її голови. Знаєте, є така категорія людей, які вважають себе набагато розумнішими за інших. Вони начебто і говорять із тобою, і дивляться на тебе, але посміхаються в нікуди, і ти розумієш, що ти для них нічого не значиш. Я не люблю таких людей, і незнайомиць був саме такий, а про його посмішку я вам уже казав. Він починав мене вже конкретно дратувати, і мене понесло:

– Правильно! Чого розмінюватися на дрібниці! Один, два – це не масштаб. Треба щоб багато і не закінчувалося.

– Треба конкретніше, – попросив уточнень бухгалтер у ба-

лахоні.

– Конкретніше? Поле! Так, поле. Від краю до краю, – і я помахав різним частинам горизонту.

Балахон уважно подивився в позначені сторони, темрява в яких була абсолютно ідентичною.

– Тобто приблизно вісім тисяч гектарів? Поле? І щоб ріс на ньому Саґннabis?

– Так, так, – не вгамовувався Божевільний Білл. – Щоб росло і ніколи не закінчувалось.

– Добре. А ти? – незнайомиць звернувся до Джима, але той був десь у районі туманності Андромеди і ніяк не відреагував. Зате відреагував герой-коханець і любитель ню-йоркських черниць, Джеббс.

– Поле – це все дурниця. Один рок-фестиваль скурить його менше ніж за тиждень. А ось камінчики, брюлики – це вже назавжди!

Мабуть, історія з професором і його не зовсім вдалою та зовсім не науковою експедицією не тільки не охолодила розум певних верств нашого суспільства, а навпаки, викликала його запалення у деякої частини індивідів.

– Невже? – чаювальним тоном відповів незнайомиць. – Ну – і скільки вам потрібно цих самих камінчиків? Адже йдеться про діаманти, наскільки я розумію, чи все-таки ви задовольнитесь і алмазами?

«Передайте мені вершки, місіс Хадсон», – був готовий почути я наступною пропозицією, але я почув: «Алмазні ко-

пальні царя Соломона!» Це була Ельза, вона почала гратися в слова-синоніми і сміялася сама з собою.

– Та чи не однаково! – теж почав сміятися Джеббс.

– Вам – можливо, а мені треба знати точно.

– Ок. Нехай будуть діаманти.

– Діаманти – кращі друзі дівчини! – Ельза почала танцювати і продовжила набирати очки в свою гру з одним учасником.

– Ні, ні, все-таки краще алмази! Так, алмази! – Джеббс квапився перекомпостувати своє бажання, наче був упевнений у його виконанні.

– Ок. Скільки? – незнайомець явно був готовий торгуватися.

– Поле, звичайно, мені не треба... посипати до горизонту – боюся пом'яти сходи, – Джеббс засміявся своєму, як завжди, іскрометному жарту і, як завжди, на самоті – по його каналу транслювалася гумористична передача.

Він, як завжди, в таких ключових точках ухвалення рішень свого життя, скинув погляд угору. Ох, скільки разів він робив так за той короткий час, що ми перебуваємо в нього в служінні, але ще жодного разу це не призводило ні до чого хорошого, так що я за звичкою зажмурився. Там усередині я, нарешті, побачив звичну темряву – певно, тітонька Джинджер із товариством уже роз'їхалися по домівках готувати вечерю. У темряві пролунало слово: «Вагон», я видихнув і виринув на божий світ, точніше ніч.

– Який? – вів далі незнайомиць, уже, по-моєму, просто знущаючись із Джеббса, а заодно і з усіх нас. – Залізничний? Чотирирівісний? Який тоннаж?

– Найбільший, – відповів найжадібніший Джеббс у світі.

– Шістдесят тонн?

– А більше не буває?

– Ні.

– Добре, нехай буде шістдесят, – під вагою свого бажання Джеббс відкинувся на спину, поклав руки на живіт, заплющив очі та, очевидно, почав плавати по своєму вагону з алмазами.

– Ну, а ти? – незнайомиць вдруге звернувся до Джима.

Той відповів у властивій йому манері відсутності при будь-якій розмові:

– Було б добре, якби люди говорили правду...

– Гм, – незнайомиць потер свою бороду.

Джиммі міг спантеличити будь-яку нормальну людину, але, як з'ясувалося, – ненормальні в балахонах йому теж були до снаги.

– Це повністю не вийде, – після паузи відповів незнайомиць.

Він продовжував втирати бороду собі в підборіддя і дивитися перед собою неухважним поглядом. Ступенем соціалізації, а точніше її цілковитою відсутністю, вони в цю хвилину з Джимом були дуже схожі. «Повністю не вийде...» – а вагон із полем легко – у цих місцевих психів із фантазією було яв-

но слабкіше, ніж у нас.

– Шкода... – мовив повагом Джим. – Я дуже втомлююся від брехні.

Я знав це. Джиммі якось говорив мені, що середньостатистична людина бреше близько п'ятдесяти разів на день. Я намагався підрахувати за собою, але більше двох у мене ніколи не виходило. Пробиував рахувати за Дядьком – сотню ми набирали до обіду, а потім за родичем, який розігрівся, я вже не встигав. Джим же сам ніколи не брехав, принаймні, я такого не пригадую, але це абсолютно ніяк йому не допомагало жити – людство було явно до цього не готове, і ось тепер він вирішив ситуацію злегка врівноважити.

Брехню Джиммі дійсно не любив, хоча й інтелігентно намагався не звертати особливої уваги на брехню інших, але було видно, як він морщиться практично серцем, коли хтось у його присутності починав брехати. Я це знав і тому старався ніколи не обманювати Джима, тільки іноді, для його ж блага. Втім, так я чинив і з іншими, ті, у свою чергу, зі мною і з іншими іншими, ті – зі своїми іншими, коротше, по колу брехало все людство, майже всі на благо, деякі по дрібницях і для справи. Джиммі це не подобалось, я звик, а статистика повільно й акуратно вивела число п'ятдесят.

– Важко, важко... – бурмотів собі під ніс наш неадекватний новий знайомець. – Можу запропонувати...

– Тост! – вистрілила зі свого місця Ельза, думаючи, що настав конкурс в «угадай слово».

– Компроміс. Я правильно сказав це слово, – володар за-
порошеного балахона обвів нас поглядом.

Я такого слова теж до цього не знав, але сподіваюся, що тут написав його правильно. Після всіх цих запитань і нових слів ми всі вшістьох нагадали мені російську передачу «What? Where? When?»¹. Я бачив одного разу, як Джим дивився її по кабельному – шестеро ідіотів сидять у кріслах, крутять дзигу зі стрілкою, а потім довго сперечаються, кому лист!

– Так – компроміс, – незнайомиць продовжував, по-моєму, говорити вже сам із собою. – Важко, точніше неможливо виконати це бажання. Люди не хочуть, точніше не готові говорити тільки правду. І ні ви, ні ми, ніхто не має права їх неволити. Не можна примушувати робити що-небудь людей. Вони мусять захотіти робити це самі. Коли вони зрозуміють, що все залежить від них самих, тоді вони і правду говорити почнуть, і робити інші правильні речі та вчинки. Я обов'язково дочекаюся цього моменту. Він не може не настати. У чому тоді сенс усього цього? – Незнайомець красиво помахав руками в різні боки – видно було, що вони в нього затерпли.

Після його слів Джиммі опустив погляд з небес на землю і дуже уважно подивився на незнайомця. Останнього почало вже трохи заносити, але під поглядом Джима він зміг опанувати себе.

– Але я зобов'язаний вам допомогти, – мені здалося, що

---

¹ «Що? Де? Коли?» – Переклад автора.

при цих словах незнайомиць навіть злегка вклонився Джиму. – Тому все, що в моїх силах, це зробити так, щоб ніхто не міг брехати особисто тобі, Набії, – товаришу ставало все гірше, і він уже починав заговорюватися.

Потім незнайомиць знову злегка вклонився, на цей раз уже точно Джиму, і зробив це більш зрозуміло, а не як раніше: всі ці напівкивки, напівхитавиці, напівпосмішки, не зрозуміло кому. Джиммі, щоправда, теж підхопив цю заразу і невизначено кивнув-хитнув головою в бік незнайомця. Збоку здавалося, що він на секунду заснув, а потім відразу прокинувся.

– Хай буде так, – сказав Джим.

– Хай буде так! – Незнайомиць несподівано і різко плеснув у долоні, так що дами вискнули, і підвівся. – Я був дуже радий нашому знайомству.

Незнайомиць почав кланятися вже зовсім виразно і кожному по черзі.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.